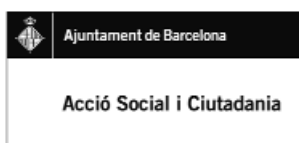

**Programa
Municipal
per a la Infància
i l'Adolescència
2007-2010**

**Programa Municipal
per a la Infància
i l'Adolescència
2007-2010**

Consell Editorial de l'Ajuntament de Barcelona

Carles Martí, Enric Casas, Jordi Martí, Víctor Gimeno, Màrius Rubert, Joan Conde,
M. Glòria Figuerola, Joan A. Dalmau, Carme Gibert, José Pérez Freijo

Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència 2007-2010

Document presentat a la Comissió de Cultura, Educació i Benestar Social
del 13 de març de 2007

© Ajuntament de Barcelona

Edició: Ajuntament de Barcelona

Disseny gràfic: La Factoria dels Anuncis

Assessorament lingüístic: Polyglota, SL

Assessorament editorial: Rosa Chico

Impressió:

DL:

Imprès en paper ecològic
www.bcn.cat/publicacions

Infància i adolescència a Barcelona: perfils sociodemogràfics i oferta de serveis 7

1	La població infantil i adolescent a Barcelona avui: principals indicadors i tendències evolutives	9
1.1	Estructura demogràfica	9
1.2	Llars i famílies	17
1.3	Educació i escolarització dels infants	21
1.4	Salut i estils de vida	31
1.5	Infància en situació de risc social	37
1.6	Lleure socioeducatiu, consum cultural i noves tecnologies	47
1.7	Infància i gènere	51
2	L'oferta de serveis per a la infància i l'adolescència a Barcelona	60

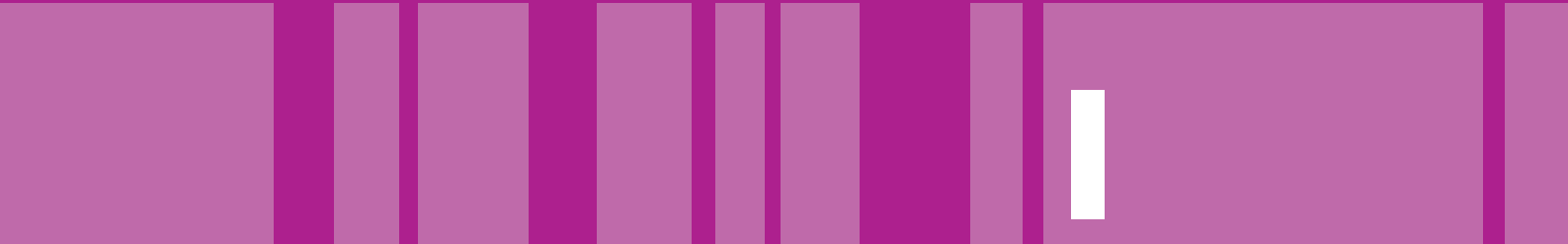
Polítiques públiques d'infància i adolescència i marc de referència del Programa 65

1	Les polítiques públiques d'infància i adolescència avui: tendències generals i pautes evolutives	67
1.1	De la Declaració Universal dels Drets Humans a la Convenció dels Drets dels Infants	67
1.2	Les polítiques públiques d'infància i adolescència a Europa	68
1.3	Les polítiques públiques d'infància i adolescència en àmbits de proximitat: l'aportació dels governs locals	72
2	El marc de referència i els principis rectors del Programa	75
2.1	El marc referencial del Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència	75
2.2	Principis i conceptes en què es basa el Programa	80

Les propostes i els compromisos per al període 2007-2010 . . . 85

1	Línies estratègiques, objectius i accions	87
	Línia estratègica 1	87
	Línia estratègica 2	92
	Línia estratègica 3	96
	Línia estratègica 4	101
	Línia estratègica 5	104
2	El pressupost, el seguiment i l'avaluació del Programa	107

Infància
i adolescència
a Barcelona:
perfils
sociodemogràfics
i oferta de serveis

1 La població infantil i adolescent a Barcelona avui: principals indicadors i tendències evolutives

1.1 Estructura demogràfica

Estructura per sexe i edat

Entre els anys 1991 i 2001 a la ciutat de Barcelona es produeix una forta davallada de la població menor d'edat, que disminueix quasi cinc punts percentuals al llarg del decenni. Mentre que l'any 1991 hi vivien 311.373 menors d'edat, xifra que representava el 18,9% de la població total, deu anys més tard, el 2001, hi vivien 212.427 menors, xifra que representa el 14,1% de la població total. La tendència decreixent experimenta un punt d'inflexió els darrers anys. L'any 2005 es registra un augment poblacional significatiu i les persones d'entre 0 i 17 anys són ja 225.348.

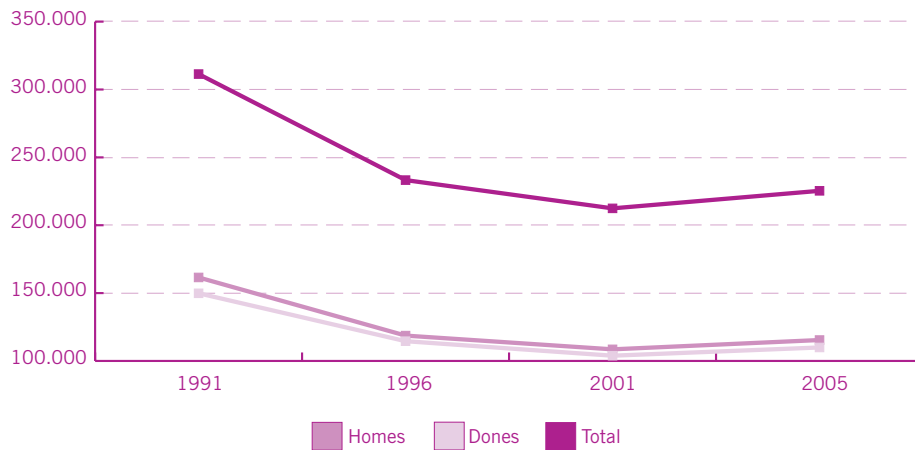
L'índex de dependència juvenil,¹ que l'any 1981 era del 39,5%, representa ara només el 17,2%, és a dir, a Barcelona l'any 2005 hi ha 17,2 infants de menys de 15 anys per cada 100 persones d'entre 15 i 64 anys (figura 1).

El grup de població menor d'edat que ha experimentat un creixement més gran és el d'infants d'entre 0 i 5 anys. L'any 2005 els infants d'aquesta franja d'edat constitueixen el grup d'edat infantil més nombrós: s'acosta al 5% de la població total (figura 2).

Per sexes, a la ciutat de Barcelona la població masculina en el grup de 0 a 17 anys mostra un percentatge més elevat que la femenina. Aquesta diferència es manté l'any 2005: la població masculina de 0 a 17 anys suposa el 15% de la població masculina total, mentre que la població femenina en aquest tram d'edat només és el 13% de la població femenina total (figura 3).

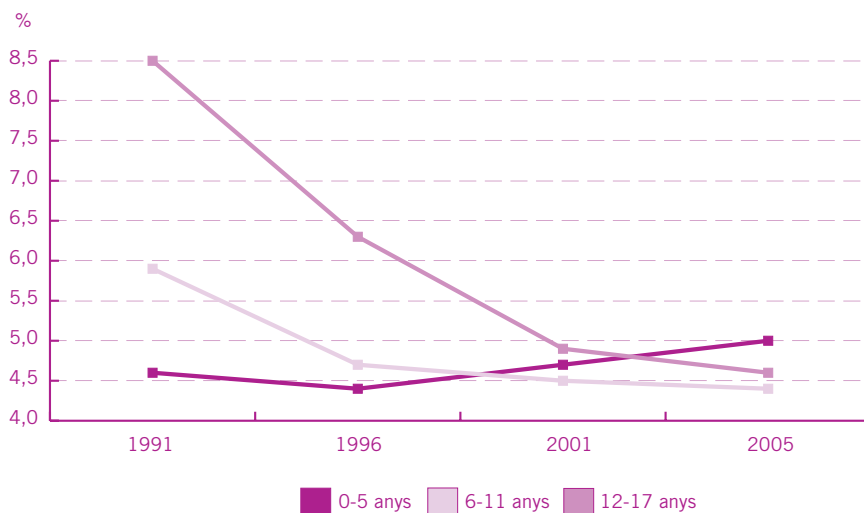
¹ L'índex de dependència juvenil mesura la proporció de població de menys de 15 anys amb relació al segment de població d'entre 15 i 64 anys.

Figura 1. Evolució de la població de 0 a 17 anys. Barcelona, 1991-2005

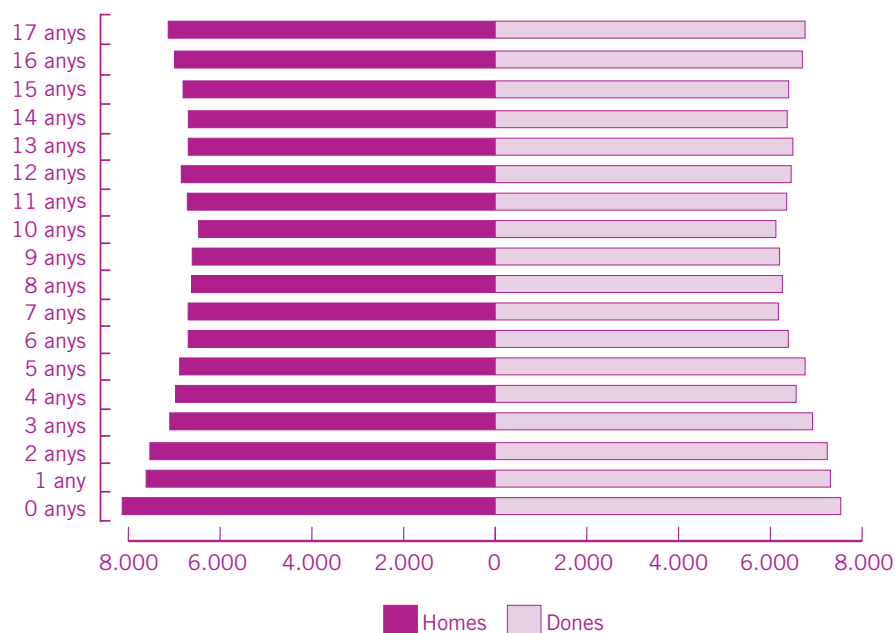
Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Figura 2. Evolució del pes de la població menor per grups d'edat. Barcelona, 1991-2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Figura 3. Població de 0 a 17 anys per sexe i edat. Barcelona, 2005

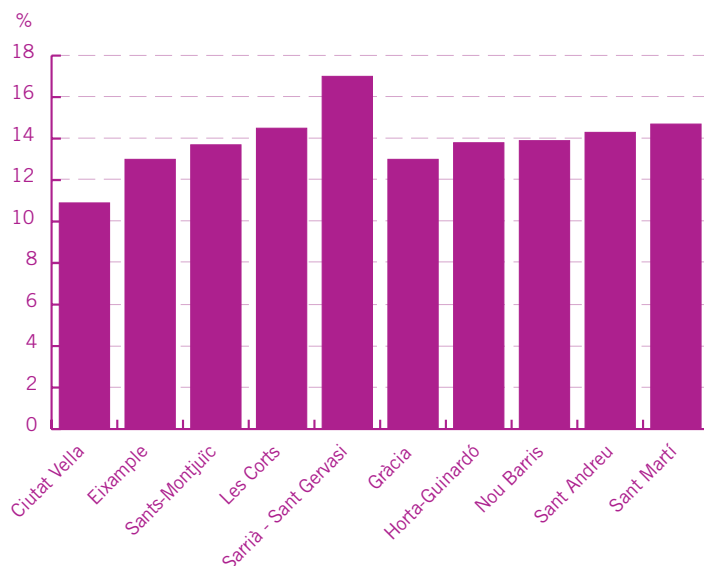

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

La població menor d'edat als districtes

El districte de Barcelona amb més població de 0 a 17 anys és l'Eixample, amb 34.597 menors, seguit per Sant Martí, amb 32.864. A continuació hi ha els districtes de Sants-Montjuïc, Sarrià - Sant Gervasi, Horta-Guinardó, Nou Barris i Sant Andreu, en què la població menor d'edat se situa entre 24.700 i 20.500 persones. Els districtes amb menys infants són les Corts, Ciutat Vella i Gràcia, amb 11.988, 12.747 i 15.755, respectivament. Respecte al 2001, nou dels deu districtes de Barcelona han experimentat un lleuger augment de la població menor d'edat. Les Corts n'és l'excepció. Ciutat Vella continua essent el districte amb una menor proporció de població de 0 a 17 anys, el 10,9% respecte al total de la població, seguit per Gràcia, amb el 13%. Aquests són, per tant, els districtes més envellits per bé que també estan experimentant un increment de població menor d'edat (figura 4).

Figura 4. Pes de la població de 0 a 17 anys sobre el total per districtes. Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Naixements i fecunditat

Des del 1998 s'està produint una lenta recuperació en el nombre de naixements que s'explica, sobretot, pels infants nascuts de mares d'origen estranger, així com pel retard en l'accés a la maternitat de les dones de la generació del *baby boom* que estan tenint els fills en edats més avançades. Al llarg del període comprès entre el 1998 i el 2004 la recuperació és de 1.927 naixements, fins a arribar a una xifra total de 13.931 naixements.

Pel que fa a l'indicador conjuntural de fecunditat (nombre mitjà de fills/es per dona en edat fèrtil, de 15 a 49 anys), Barcelona s'ha mantingut per sota dels nivells d'altres territoris —Catalunya, Espanya i la Unió Europea— tot i la lleugera recuperació que s'ha donat els darrers anys. L'any 2002 es torna a assolir el nivell d'1,2 fills per dona, encara que la xifra torna a decaure lleugerament (1,17) l'any 2004 (figura 5).

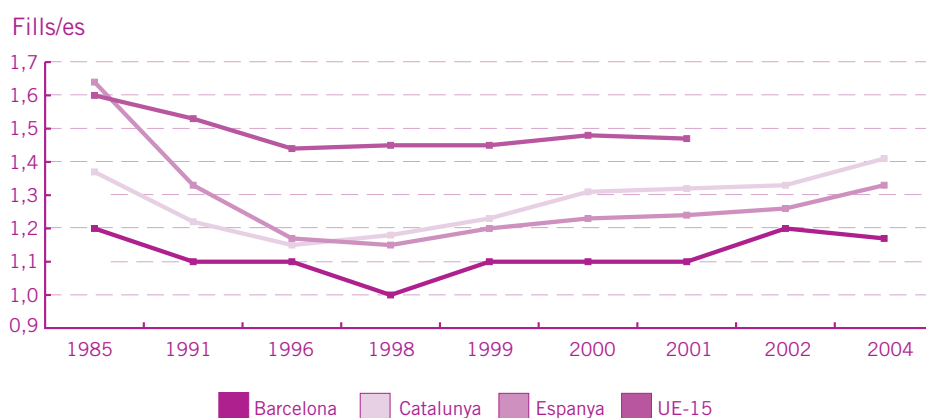
La taxa de natalitat —la relació entre el total de la població i el nombre de naixements— mostra també la mateixa pauta de recuperació a partir de l'any 1998. Barcelona arriba el 2004 al 8,9%, quasi tres punts per sota de Catalunya (11,4%) (figura 6).

Per districtes, Sant Martí (10%), Sarrià - Sant Gervasi (9,2%) i Sants-Montjuïc (9,2%) se situen per sobre de la mitjana de la ciutat (8,9%). Les taxes més baixes es troben a les Corts (6,7%), seguit de lluny per l'Eixample (8,5%) i Nou Barris (8,7%).

D'altra banda, al llarg dels darrers anys la mitjana de l'edat de maternitat ha anat augmentant: Barcelona ha passat d'una edat mitjana de 28,7 anys l'any 1986 a 32 anys el 2004; és més alta que en els casos de la regió metropolitana (31,1 anys) i Catalunya (30,8 anys). L'any 2002 el 40% de naixements a Barcelona es dona en mares de 30 a 34 anys, proporció similar a la de Catalunya i la resta de l'Estat (figura 7).

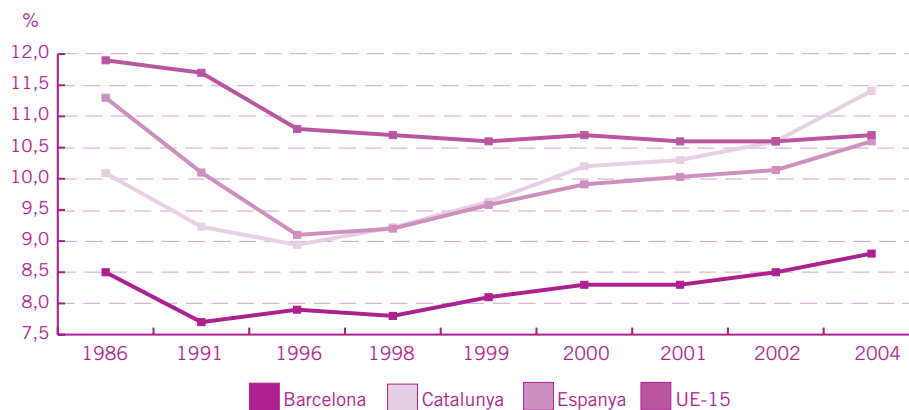
Finalment, cal posar en relleu que el percentatge de naixements fora del matrimoni amb relació al total de naixements durant el període que va de 1985 a 2004 s'ha triplicat a Barcelona, la qual manté una proporció d'aquest tipus de naixements més alta que la resta d'àmbits territorials. Així, l'any 2004 aquest percentatge arriba al 32,8% del total de naixements; mentre que a Catalunya i a l'Estat espanyol són del 28,1% i del 25,1% respectivament.

Figura 5. Indicador conjuntural de fecunditat. Barcelona, Catalunya, Espanya i la UE-15, 1985-2004

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'Institut Nacional de Estadística i l'EUROSTAT.

Figura 6. Taxa de natalitat. Barcelona, Catalunya, Espanya i la UE-15, 1986-2004

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'Instituto Nacional de Estadística i l'EUROSTAT.

Figura 7. Mitjana d'edat en la maternitat. Barcelona, Regió Metropolitana, Catalunya, Espanya i UE-15, 1985-2004

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'Instituto Nacional de Estadística i l'EUROSTAT.

La població menor d'origen estranger

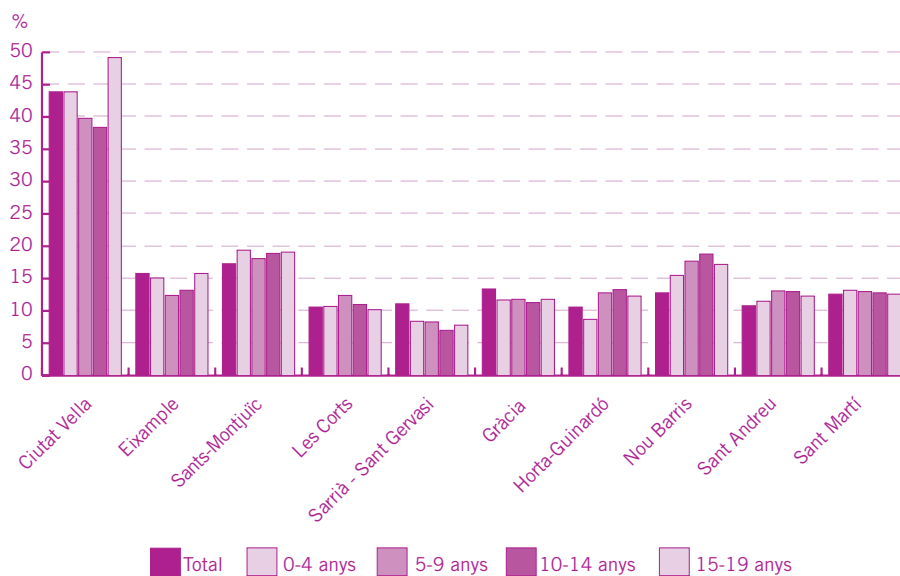
El gener de 2006 a la ciutat de Barcelona residien 260.058 persones de nacionalitat estrangera, les quals representaven el 15,9% del total poblacional. A Catalunya les dades més recents, del 2005, registraven 798.904 persones estrangeres, amb un pes significativament inferior a l'apuntat per a Barcelona (11,42%). Tant a Barcelona com a Catalunya el pes de la població de nacionalitat estrangera sobre la total ha crescut de forma substancial en el transcurs de només quatre anys, entre 2001 i 2005. Aquesta tendència es fa igualment extensiva al pes de la població menor estrangera sobre els totals del mateix grup d'edat d'ambdós territoris.

La població infantil i juvenil de nacionalitat estrangera a Barcelona, agrupada el 2005 en l'interval 0-19 anys, s'elevava a un nombre de 35.053 persones, cosa que suposava el 13,9% sobre el total de la mateixa edat (per només el 6,5% el 2001), i el 2,2% sobre el total de població de la ciutat.

Per àrees d'origen, les proporcions més elevades de població menor corresponen a l'Amèrica Llatina (22,8%), l'Àfrica Nord - Magrib (14,4%) i el sud-est asiàtic (14,2%). Les proporcions més baixes les registren les persones residents arribades de la Unió Europea dels 25: només el 7,3%. Per països, l'Equador (5.604) és el cap de llista pel que fa al nombre de població de 0 a 14 anys, seguit del Marroc (2.112), el Perú (1.668), Colòmbia (1.588) i la Xina (1.560). Per districtes, els infants i adolescents de 0-19 anys de nacionalitat estrangera tenen un pes del 43,9%, sobre el total de la mateixa franja d'edat a Ciutat Vella, mentre que a la resta de districtes els percentatges corren més o menys en paral·lel al global registrat per a la ciutat (15,4%, segons dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament), tot i que Sants-Montjuïc destaca per estar-hi lleugerament per sobre (figura 8).

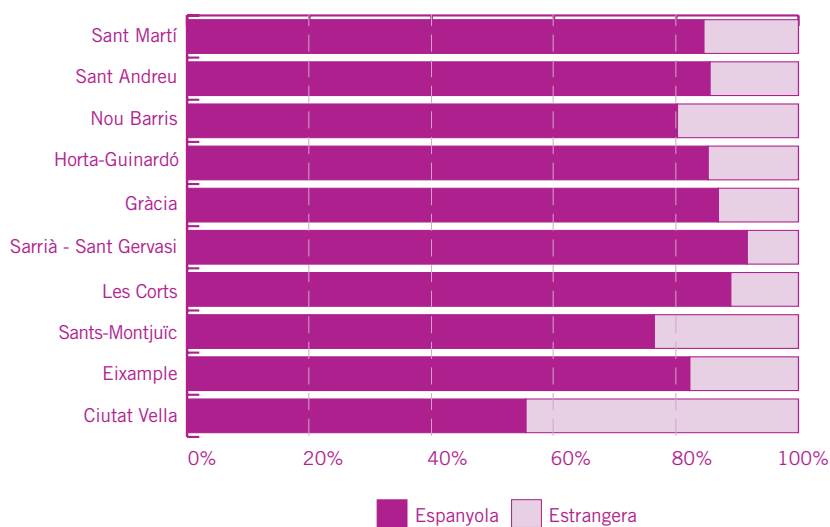
Els darrers anys ha anat augmentant la proporció de nadons nascuts a Barcelona de mares d'origen estranger. Actualment, al voltant d'un 20% dels naixements que es registren a la ciutat són de mare estrangera. En el total d'aquest conjunt destaquen els de nacionalitat equatoriana (16,45%). Els de nacionalitat xinesa, com a novetat, ocupen el segon lloc (10,3%), i superen el pes dels del Marroc (9,9%), que passa a ocupar el tercer lloc (figura 9).

Figura 8. Pes de la població de nacionalitat estrangera per grups d'edat. Districtes de Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Figura 9. Naixements per districte segons la nacionalitat. Barcelona, 2005

Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

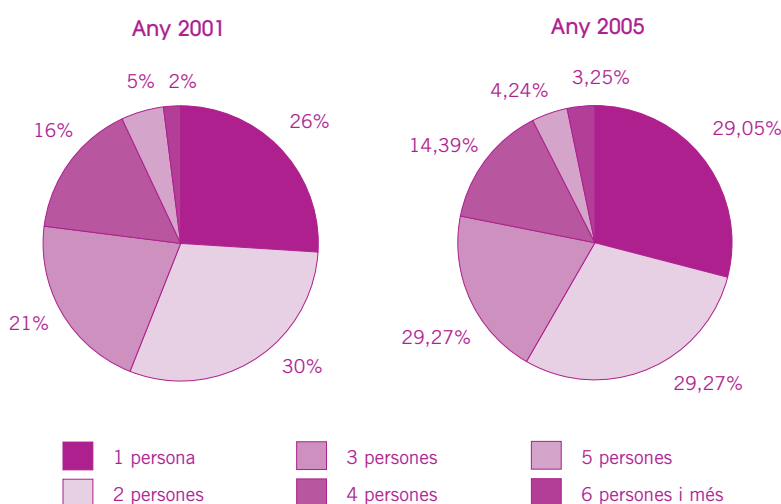
1.2 Llars i famílies

A Barcelona l'any 2001 hi ha 594.452 llars. Des de l'any 1970 la ciutat ha perdut 241.258 habitants però ha guanyat 115.697 llars, un procés accentuat al decenni 1991-2001. L'impacte de les ruptures conjugals, la davallada de la fecunditat, la major autonomia de la gent gran, que es manté a l'habitatge propi fins a edats molt avançades, així com l'arribada de població immigrada, expliquen conjuntament l'augment del nombre de llars a la ciutat malgrat la davallada de la població. Així, la tendència a Barcelona és coherent amb la del conjunt de Catalunya i l'Estat espanyol, que també experimenten un gran increment de les llars.

Les llars segons la dimensió

La distribució de llars segons el nombre de persones, comparant els anys 1996 i 2001, ens indica un procés de reducció de la mida de les llars a la ciutat de Barcelona. Les dades més recents, extretes del padró continu per al 2005, mostren una clara consolidació de les llars unipersonals, les quals augmenten fins al 29,1%. La resta de categories perden pes a la ciutat, excepte la més gran (sis persones i més), que creix lleugerament, amb la qual cosa es produeix, doncs, una evolució polaritzada (figura 10).

Figura 10. Llars segons el nombre de persones que hi viuen. Barcelona, 2001 i 2005

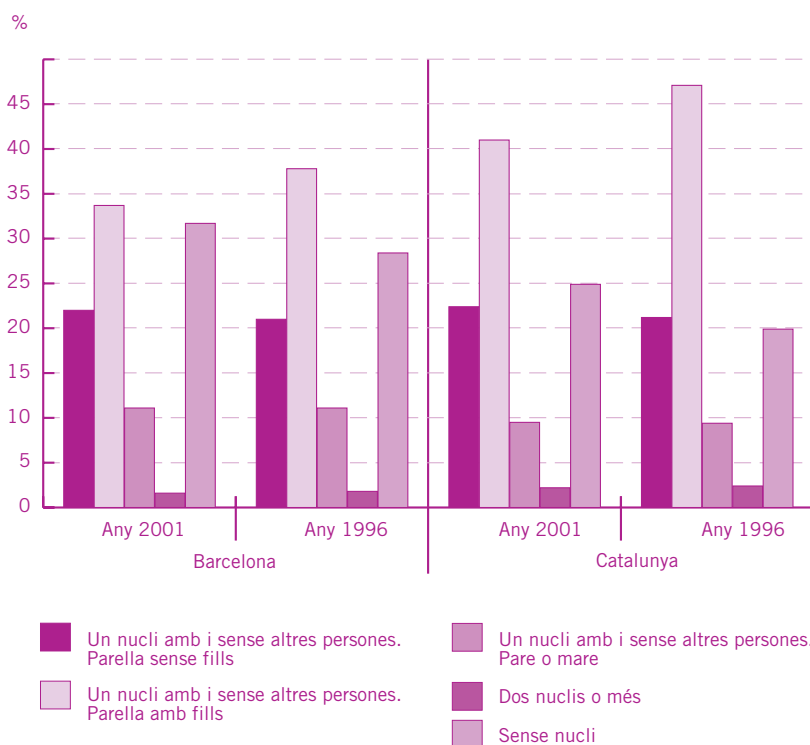
Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Les llars segons el tipus de nucli

La distribució de les 594.452 llars a Barcelona reflecteix una estructura majoritàriament nuclear però en procés de disminució i diversificació: les parelles amb fills es redueixen sensiblement, guanyen presència les llars nuclears encapçalades per mare i pare sols, i, sobretot, les llars sense nucli (figura 11).

Per districtes, les estructures més convencionals, corresponents a parella amb fills, són més presents a les Corts, Sant Martí, Horta-Guinardó o Sarrià - Sant Gervasi, per sobre de la proporció global registrada a Barcelona (47%), mentre que a Ciutat Vella aquestes llars se situen al voltant del 33% del total, i a Gràcia i l'Eixample se situen per sota de la mitjana barcelonina. Els nuclis monoparentals encapçalats per la mare són més presents a Ciutat Vella (15,4%), Sarrià - Sant Gervasi (14,8%), Gràcia o l'Eixample, al voltant del 14%. Ciutat Vella és el districte que presenta estructures familiars i de composició de les llars més diferents de les convencionals i, alhora, més polaritzades.

Figura 11. Llars familiars segons el tipus de nucli. Barcelona i Catalunya, 1996-2001

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Les llars amb infants

Les llars amb menors representen un 45,4% del total. En el cas d'alguns districtes com Ciutat Vella (34%) o l'Eixample (41%) aquesta proporció és sensiblement inferior. Per sobre de la mitjana registrada a la ciutat se situen les Corts (més del 50%) Sant Andreu (49,7%), Sant Martí (48,5%), Sarrià - Sant Gervasi (48,4%) i Horta-Guinardó (47,9%) (taula 1).

Taula 1. Les llars segons l'estructura per districtes. Barcelona, 2001

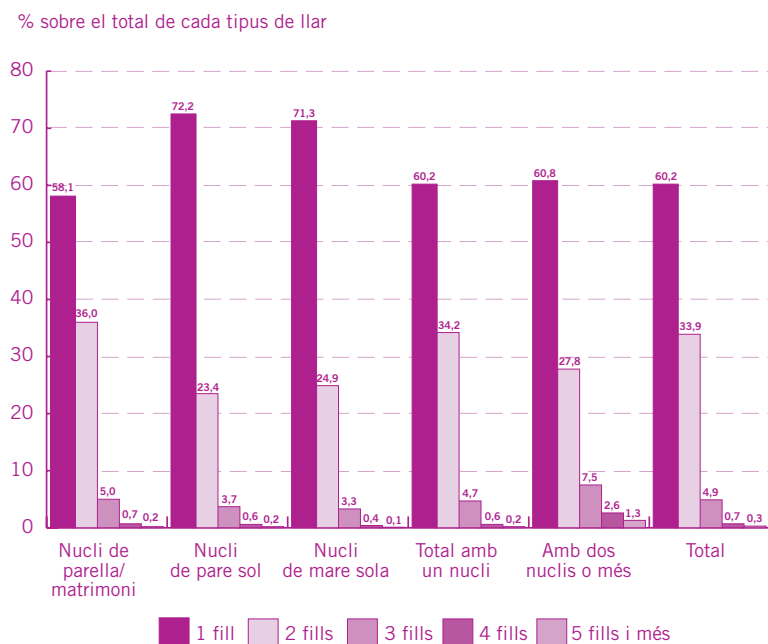
	Total	Llars amb menors					% de llars amb menors	Llars sense menors Resta (sense menors)
		Un adult amb un o més menors	Dos adults i un menor	Dos adults i dos menors	Dos adults i tres o més menors	Tres adults o més, amb o sense menors		
Barcelona	594.452	12.462	39.824	31.240	5.064	181.221	45,4	324.641
Ciutat Vella	36.322	711	1.625	894	199	8.907	34,0	23.986
Eixample	103.809	2.260	6.189	5.029	806	28.584	41,3	60.941
Sants-Montjuïc	66.933	1.398	4.937	3.381	400	19.847	44,8	36.970
Les Corts	30.324	700	1.878	1.904	382	10.631	51,1	14.829
Sarrià - Sant Gervasi	49.896	1.498	2.491	3.058	1.327	15.780	48,4	25.742
Gràcia	48.114	1.120	2.865	2.206	331	12.845	40,3	28.747
Horta-Guinardó	64.301	1.220	4.600	3.636	413	20.955	47,9	33.477
Nou Barris	62.332	1.023	4.463	3.235	350	20.901	48,1	32.360
Sant Andreu	52.008	960	4.215	3.048	307	17.338	49,7	26.140
Sant Martí	80.413	1.572	6.561	4.849	549	25.433	48,5	41.449

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona (cens de 2001), l'Institut Nacional de Estadística i l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Les llars segons el nombre de fills

Les dades reflecteixen la tendència a reduir el nombre de criatures a les llars; així les que tenen només un infant són majoritàries, especialment en el cas de les llars monoparentals, en què són més del 70%. El nombre de nuclis de matrimonis sense fills augmenta entre 1996 i 2001. També s'incrementa, fins a gairebé el 60%, el nombre de parelles de fet sense cap fill (figura 12).

Figura 12. Llar segons el tipus i el nombre de fills menors de 16 anys. Barcelona, 1996-2001

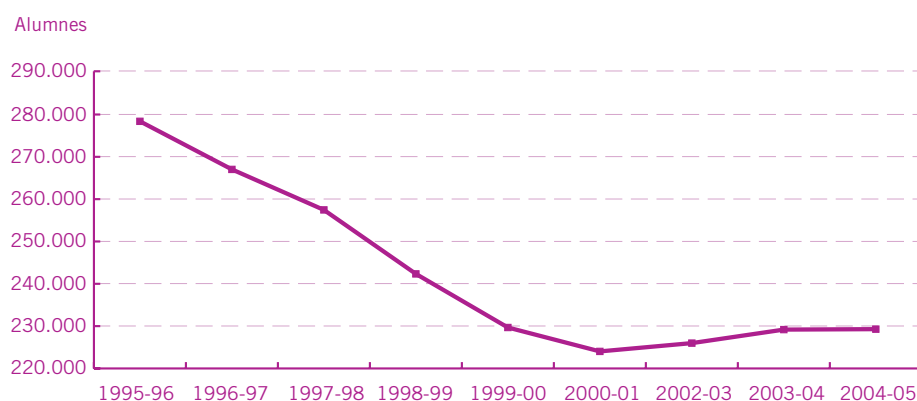
Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

1.3 Educació i escolarització dels infants

Evolució de l'escolarització

El nombre d'alumnat escolaritzat als nivells preuniversitaris ha sofert una reducció important els darrers deu anys. El curs 2004-2005 hi havia 229.286 alumnes, 49.106 menys respecte al curs 1995-1996. Tanmateix, aquesta tendència està canviant i es produeix un punt d'inflexió a l'alça a partir del curs 2000-2001, a causa del lleuger augment de la natalitat i l'increment de la població d'origen estranger (figura 13).

Figura 13. Evolució de l'alumnat en ensenyaments no universitaris. Barcelona, cursos 1995-96 a 2004-05

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

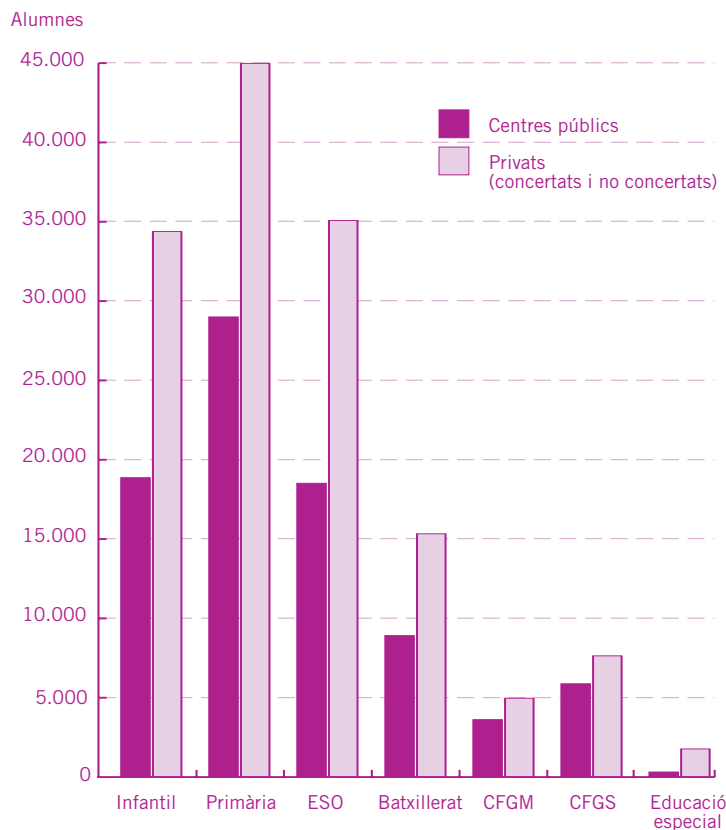
L'escolarització segons els nivells educatius i la titularitat dels centres

A Catalunya (i a la regió metropolitana de Barcelona) l'educació pública és majoritària i comprèn al voltant del 60% del total de la població escolaritzada. A la ciutat de Barcelona la relació s'inverteix i només un 37% aproximadament de la població escolaritzada ho està al sector públic, per bé que s'està produint un lleuger increment de l'alumnat escolaritzat al sector públic a la ciutat. A Barcelona la xarxa pública cobreix el 39,2% de l'alumnat de primària, mentre que la cobertura per al conjunt de Catalunya arriba al 61%. Pel que fa a l'educació secundària obligatòria (ESO), l'alumnat de centres públics suma un percentatge encara menor, el 34,6% a Barcelona, mentre que a Catalunya la proporció creix fins al 58,1%. A l'etapa d'infantil, mentre que Barcelona escolaritza el 35,4% dels infants a la xarxa pública, a Catalunya la proporció s'eleva fins al 58,4%.

Es generalitza pràcticament l'escolarització al segon cicle de l'educació infantil (de 3 a 5 anys), però no pas al primer cicle (de 0 a 2 anys). El curs 2002-03, la xifra de nens i nenes matriculats en aquest cicle era de 56.091, davant els 52.028 del curs 2001-02, cosa que suposà un increment remarcable, però insuficient, ja que només és el 30% aproximadament de la població total d'aquestes edats. A la ciutat de Barcelona, les taxes d'escolarització són una mica més altes que a la resta de Catalunya. Els percentatges d'escolarització més elevats es troben a la franja dels 2 a 3 anys (el 64,1% davant el 53,6% en el conjunt de Catalunya). Pel que fa a la taxa d'escolarització general del cicle de 0 a 2 anys, Barcelona se situa a l'avantguarda, amb el 36,1%, mentre que Catalunya registra el 28,6%, i el conjunt de l'Estat es queda en una reduïda taxa del 12,9% (taula 2).

Aquestes diferències s'expliquen tant per la major taxa d'activitat femenina a la ciutat amb relació a la mitjana de Catalunya com per l'esforç que els governs municipals de Barcelona han adquirit en la dotació d'aquests serveis. Els darrers cursos hi ha hagut un increment remarcable de les escoles bressol municipals i, conseqüentment, de les places ofertes.

Figura 14. Alumnat segons els nivells educatius i la titularitat dels centres. Barcelona, curs 2004-2005

CFGM: cicles formatius de grau mitjà.

CFGS: cicles formatius de grau superior.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Taula 2. Taxa neta d'escolarització al cicle 0-2 anys de l'educació infantil. Barcelona, Catalunya i Espanya, diversos cursos

	Taxa d'escolarització (%)
Barcelona, curs 2004-05	36,1
Catalunya, curs 2003-04	28,6
Espanya, curs 2003-04	12,9

Taxa d'escolarització: alumnat de l'etapa 0-2 sobre la població mateix grup d'edat.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona i l'informe *Infància en cifres* (CIIMU, 2006).

Els resultats escolars i l'orientació dels estudis

El nombre total d'alumnes que no es graduen en finalitzar l'escolarització obligatòria en el conjunt de Barcelona és del 25,8%. Per a la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) i per a Catalunya els percentatges són molt semblants i voregen el 25% (taula 3).

En el sector públic aquest percentatge puja considerablement —32,8% a Barcelona, 33,6% a l'RMB, i 31,5% a Catalunya— mentre que en el sector privat-concertat se situa al voltant del 18%. El major nivell de fracàs escolar és a l'escola pública, cosa que es relaciona i es pot explicar en bona part per les desigualtats en el nivell econòmic i professional de les famílies de l'alumnat que acudeix a una i altra escola. Les taxes de graduació de Barcelona i Catalunya se situen lleugerament per sobre de la registrada globalment en l'àmbit estatal, i per sota de les comunitats autònomes capdavanteres en termes d'acreditació al final de l'ESO: Astúries, País Basc i Cantàbria.

L'alumnat que continua estudiant després dels 16 anys a Catalunya i Barcelona tria majoritàriament fer estudis de batxillerat. L'opció de la formació professional és minoritària. Ara bé, tant en els cicles de grau mitjà com en els de grau superior, l'alumnat matriculat ha anat pujant en termes absoluts, com a conseqüència de la progressiva implantació de la Ley de ordenación general del sistema educativo (LOGSE). Aquest desequilibri encara persistent ens allunya considerablement dels països del nostre entorn europeu. Si a Barcelona el 76% dels joves que continuen els estudis després de l'ESO opten pel batxillerat i a Catalunya ho fa el 74%, la mitjana Europea se situa al voltant del 48% i a països com Alemanya o Itàlia, al voltant del 35% (taula 4).

Taula 3. Evolució dels resultats acadèmics de no-graduació en l'ensenyament secundari obligatori. Barcelona, Catalunya i Regió Metropolitana de Barcelona, diversos anys

Territori i titularitat del centre		1999-2000	2002-2003
Catalunya	Pública	35,9	31,5
	Privada	18,6	17,6
	Total	28,5	25,5
Regió Metropolitana de Barcelona	Pública	37,3	33,6
	Privada	18,7	17,8
	Total	28,4	26,0
Barcelona	Pública	35,5	32,9
	Privada	17,6	17,8
	Total	23,7	25,8

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2003).

Taula 4. Alumnat matriculat a l'educació secundària postobligatòria segons l'orientació dels estudis. Barcelona, cursos escolars 1995-96 a 2002-03

Curs escolar	Batxillerat		Cicles formatius de grau mitjà	
	Alumnes	%	Alumnes	%
1995-1996	34.774	59,5	23.655	40,5
1996-1997	33.090	59,4	22.573	40,6
1997-1998	32.393	61,1	20.663	38,9
1998-1999	33.034	68,2	15.437	31,8
1999-2000	29.928	72,3	11.479	27,7
2000-2001	28.950	80,9	6.859	19,1
2001-2002	28.071	78,9	7.511	21,1
2002-2003	26.642	76,6	8.149	23,4

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Immigració i escolarització

A Barcelona s'ha donat un important creixement de la població estrangera escolaritzada els darrers anys: el curs 2004-05 hi havia 20.595 alumnes estrangers d'ensenyaments no universitaris a Barcelona; quatre cursos enrere eren 6.518 (taula 5).

Taula 5. Característiques de l'alumnat de nacionalitat estrangera.
Barcelona, diversos cursos

	Total	%	Nacionalitat espanyola	%	Nacionalitat estrangera	%
Curs 2000-2001	227.830	–	221.312	97,1	6.518	2,9
Curs 2001-2002	226.576	–	216.708	95,6	9.868	4,4
Curs 2002-2003	227.994	–	213.637	93,7	14.357	6,3
Curs 2003-2004	229.179	–	210.669	91,1	18.510	8,1
Curs 2004-2005	229.286	–	208.691	91,0	20.595	9,0
Curs 2004-2005						
Ensenyament						
Educació infantil	53.256	23,2	48.984	23,5	4.272	20,7
Educació primària	73.986	32,3	65.945	31,6	8.041	39,0
Educació especial	2.091	0,9	1.865	0,9	226	1,1
Educació secundària	99.953	43,6	91.897	44,0	8.056	39,1
Sector						
Públic	85.119	37,1	69.759	33,4	15.360	74,6
Privat	144.167	62,9	138.932	66,6	5.235	25,4
Origen						
Unió Europea	209.839	91,5	208.691	100	1.148	5,6
Resta d'Europa	1.434	0,6	–	–	1.434	7,0
Magrib	1.597	0,7	–	–	1.597	7,8
Resta d'Àfrica	288	0,1	–	–	288	1,4
Amèrica Nord	154	0,1	–	–	154	0,7
Amèrica Central i Sud	13.411	5,8	–	–	13.411	65,1
Àsia i Oceania	2.563	1,1	–	–	2.563	12,4
Districtes						
Ciutat Vella	12.162	5,3	8.854	4,2	3.308	16,1
Eixample	35.863	15,6	33.084	15,9	2.779	13,5
Sants-Montjuïc	19.690	8,6	16.907	8,1	2.783	13,5
Les Corts	18.974	8,3	18.174	8,7	800	3,9
Sarrià - Sant Gervasi	38.758	16,9	37.577	18,0	1.181	5,7
Gràcia	13.476	5,9	12.606	6,0	870	4,2
Horta-Guinardó	24.676	10,8	22.451	10,8	2.225	10,8
Nou Barris	20.029	8,7	17.361	8,3	2.668	13,0
Sant Andreu	18.773	8,2	17.370	8,3	1.403	6,8
Sant Martí	26.885	11,7	24.307	11,6	2.578	12,5

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

En només quatre cursos acadèmics s'ha passat de proporcions del 2% al 3% d'alumnat estranger a una proporció del 9% a Barcelona, i del 8,7% a Catalunya. Per etapes educatives, a Barcelona l'alumnat de nacionalitat estrangera comptabilitzat per al curs 2004-2005 suposa ja el 8% de l'alumnat escolaritzat a l'educació infantil, el 10,9% de l'escolaritzat a primària, i el 10,8% de l'alumnat d'ESO. És la xarxa de centres públics la que aplega la gran majoria de l'alumnat estranger: el 74,6% el curs 2004-2005. Hi ha una major presència d'aquest alumnat als districtes de Ciutat Vella, Eixample, i Sants-Montjuïc. Amèrica Central i del Sud són les àrees majoritàries d'origen: el pes de l'alumnat provinent de l'Amèrica Central i del Sud és del 5,8% de l'alumnat total (a Catalunya suposa el 4%). El primer país de procedència en el rànquing de Barcelona és l'Equador, amb 5.314 matriculats en l'ensenyament no universitari el curs 2003-2004. El segon origen, el Magrib (Marroc i Algèria), suposa una proporció més gran a Catalunya (2,4%) que no pas a Barcelona (només el 0,7%).

Participació en activitats extraescolars

Dels infants i adolescents que han participat en un estudi de la Regidoria de Nous Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona sobre les activitats educatives fora de l'horari escolar, el 74,4% va manifestar que duia a terme algun tipus d'activitat extraescolar (taula 6).

Segons el sexe, destaca una menor participació de les nenes i noies en l'oferta existent, que s'accentua a mesura que s'avança en l'edat. Mentre que el percentatge de participació dels nens i nois és del 79,3%, el de les nenes i noies és del 70,3%. La demanda d'activitats educatives està masculinitzada, amb una tendència creixent a mesura que s'avança en l'edat. Per titularitat del centre, les escoles públiques disposen de percentatges de participació globalment més baixos en comparació amb les escoles concertades. Els infants dels centres concertats participen més en les activitats (80,7%) que els de les escoles públiques (68,5%) (figura 15).

Les activitats més freqüentades pels infants i adolescents són les esportives, en un 60,6% dels casos. Només fan activitats lúdiques, artístiques i instructives el 20% dels infants. Per sexes, les nenes i noies estan menys presents en l'oferta esportiva que els nens i nois (50,8% davant 70,3%), i, en canvi, participen més en les ofertes de caràcter artístic, instructiu i lúdic.

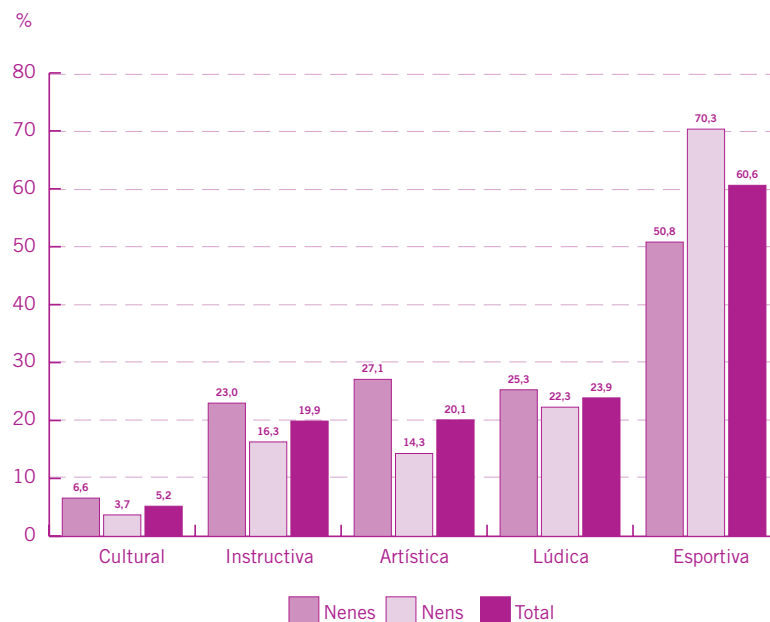
Taula 6. Participació dels infants i adolescents en activitats educatives segons el sexe i el cicle educatiu (exclosos els ns/nc). Barcelona, 2005

	Total	Escola pública	Escola concertada	Nen/noi	Nena/noia
Educació infantil	63,1	64,7	60,06	65,1	61,8
Educació primària	82,8	76,3	91,1	84,8	81,4
ESO	69,3	57,6	78	79,4	60,1
Total	74,4	68,5	80,7	79,3	70,3

En percentatges.

Font: Regidoria de Nous Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona.

Figura 15. Participació dels infants i adolescents en activitats d'educació no formal segons la tipologia de l'oferta (exclosos els ns/nc). Barcelona, 2005

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Regidoria de Nous Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona.

Les relacions de convivència i confrontació entre iguals als centres educatius

Els darrers anys s'observa una preocupació social creixent —a vegades sobredimensionada pels mitjans de comunicació— pels problemes de violència en el marc escolar. Per encàrrec del Síndic de Greuges el CIIMU ha efectuat recentment un estudi denominat *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius*,² que pretén no només quantificar el fenomen, sinó sobretot analitzar la influència del clima de l'aula i del centre escolar en l'aparició de situacions de violència o assetjament. Aquest estudi ofereix algunes de les dades més actualitzades sobre l'assetjament entre iguals als centres escolars, les quals apunten cap a una crisi o transformació de les relacions d'autoritat en el marc escolar.

El 14,3% dels alumnes enquestats van afirmar que els havien insultat, parlat malament d'ells o ridiculitzat “sovint” o “sempre”, mentre que els qui no havien rebut mai aquest tracte suposaven el 41,3% de la mostra (taula 7).

En el que fa referència a la violència física, el 4,7% asseguraven que els companys els pegaven “sovint” o “sempre”. A l'extrem contrari, el 79,2% afirmaven que no els havien pegat mai (taula 8).

Els percentatges dels participants en l'estudi que es defineixen com a agressors són similars als de les víctimes. Així, l'11,7% afirmava que insultava, parlava malament d'altres companys i ridiculitzava “sovint” o “sempre”, i el 37,7% afirmava no fer-ho mai. Els qui deien pegar de manera freqüent corresponien al 6,9% dels alumnes, i els qui no ho feien mai, al 74,7%.

El treball de camp qualitatiu mostra la resistència dels adolescents a reconèixer el rol de víctima, sobretot davant els companys. Es posa de manifest la importància dels amics com a suport quan un alumne té problemes de convivència. El 46,1% dels enquestats van respondre que era als amics a qui explicaven el que els passava davant d'aquests problemes. La segona resposta majoritària va ser “algú de la meva família” (23,1%), mentre que els professors tenien un paper molt minoritari: només el 5% afirmava que els ho explicaven. Els alumnes que afirmaren no explicar a ningú els seus problemes de convivència van sumar el 6,3% del total (taula 9).

La majoria dels alumnes tenen consciència de la gravetat d'aquestes situacions i que cal actuar per evitar-les, però les vies tradicionals d'avís directe al professorat no acaben de ser eficaces. S'indica la importància que té el grup d'iguals i que la pressió del grup o el corporativisme que s'exerceix entre companys frena l'avís de situacions de confrontació al professorat, ja que aquest pot perjudicar la posició de qui el faci en el grup d'iguals. El fet que hi hagi un “bon clima” de centre i d'aula disminueix l'aparició de situacions de violència i assetjament.

² CARRASCO, S.; GÓMEZ-GRANELL, C.; PONFERRADA, M.; VILLÀ, R.; MIRÓ, M. (2006) *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius*. Barcelona, CIIMU.

Taula 7. Víctimes de violència verbal, insults i ridiculitzacions. Catalunya, 2006

Mai		Poques vegades		Sovint		Sempre		Total	
Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%
493	41,30	529	44,30	122	10,20	49	4,10	1.193	100

Font: CARRASCO, S.; GÓMEZ-GRANELL, C.; PONFERRADA, M.; VILLÀ, R.; MIRÓ, M. (2006) *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius*. Barcelona, CIIMU.

Taula 8. Víctimes de violència física. Catalunya, 2006

Mai		Poques vegades		Sovint		Sempre		Total	
Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%
948	79,20	190	15,90	35	2,90	22	1,80	1.195	100

Font: CARRASCO, S.; GÓMEZ-GRANELL, C.; PONFERRADA, M.; VILLÀ, R.; MIRÓ, M. (2006) *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius*. Barcelona, CIIMU.

Taula 9. Persona de referència per explicar els problemes de convivència. Barcelona, 2006

No he tingut problemes		Els meus amics		Algú de la meva família		Algun professor		Ningú		Total	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
230	19,50	544	46,10	273	23,10	59	5	74	6,30	1.180	100

Font: CARRASCO, S.; GÓMEZ-GRANELL, C.; PONFERRADA, M.; VILLÀ, R.; MIRÓ, M. (2006) *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius*. Barcelona, CIIMU.

1.4 Salut i estils de vida

La salut dels infants i joves de la ciutat de Barcelona, en general, es pot considerar bona, encara que existeixen desigualtats importants en funció de variables socials com l'edat, el gènere o la classe social. D'altra banda, molts dels problemes de salut en l'actualitat tenen molt a veure amb els estils de vida. Aspectes com l'alimentació, els accidents de trànsit, l'alcoholisme, etc., determinen avui l'estat de salut de la població en general i també dels menors, sobretot a partir de l'adolescència.

L'estat de salut

Mortalitat infantil

A la ciutat de Barcelona existeix un nivell molt baix de mortalitat infantil, que s'ha anat reduint els últims anys. Hi ha hagut una evolució clarament a la baixa de la mortalitat perinatal, neonatal i postneonatal, si bé la mortalitat neonatal tardana mostra una estabilització més que una disminució (figura 16).

Les principals causes de mortalitat infantil els darrers anys (1997-2001) van ser les afeccions del període perinatal, amb més del 50% del total de morts, els defectes congènits, les malalties de l'aparell respiratori, el sistema nerviós i els símptomes mal definits. Entre les causes de mortalitat per defectes congènits apuntem, sobretot, les del cor i l'aparell circulatori, en què s'observa que els percentatges són superiors en el cas de les nenes. Pel que fa als grups d'edat, i per al 2005, trobem que la mortalitat és superior en els grups de menys d'un any i de 14 a 19 anys, i menor en els grups d'edat intermedis.

Morbiditat

La morbiditat infantil, adolescent i juvenil a Barcelona comprèn un ventall molt ampli de diagnòstics on sobresurten els defectes congènits, les malalties de declaració obligatòria i els accidents. Entre els menors de 15 anys que han estat atesos en centres hospitalaris el 2002 les patologies més tractades han estat els trastorns perinatals, amb el 18,6% dels casos, seguits dels digestius i els respiratoris.

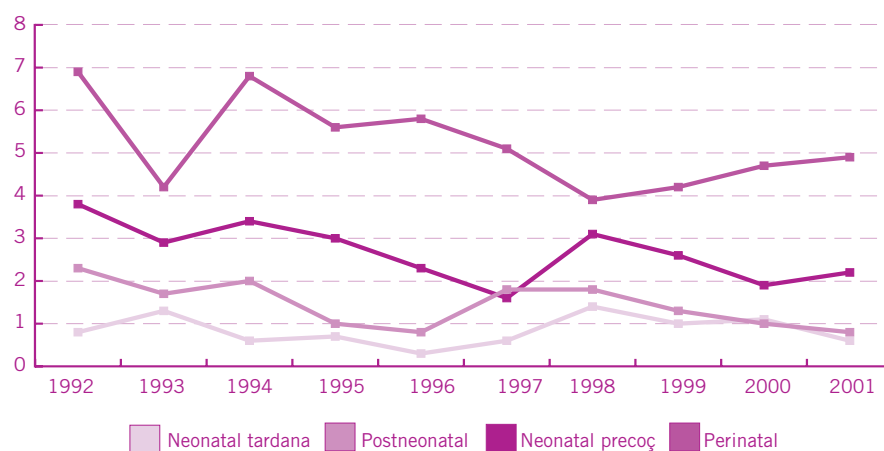
En el cas del VIH-sida, els últims anys hi ha hagut una marcada evolució a la baixa dels casos declarats a la ciutat de Barcelona. Aquesta evolució coincideix amb la tendència general que mostren la província de Barcelona i tot Catalunya. Les malalties de declaració obligatòria tenen una incidència molt baixa entre els nens i adolescents de la ciutat de Barcelona. Les més freqüents han estat, en ordre d'importància, la tuberculosi, la meningitis meningocòccica, la parotiditis i l'hepatitis A.

Salut maternoinfantil

En referència als comportaments de salut en el període de gestació, es pot apuntar, d'una banda, un augment en l'assistència sanitària i el control de visites, i de l'altra, una reducció de la ingesta de drogues legalitzades. Les dades sobre assistència sanitària i control de riscos mitjançant el diagnòstic prenatal mostren un augment de la proporció de dones que han fet la primera visita a l'obstetra durant el primer trimestre de la gestació, així com un increment del percentatge de gestants que s'han fet una ecografia entre les setmanes 14 i 22 de l'embaràs, que és el moment per dur a terme el diagnòstic de defectes congènits. També s'ha incrementat la mitjana d'ecografies dutes a terme per dona gestant resident a Barcelona, així com les denominades "proves invasives". L'augment d'aquestes proves respon, d'una banda, a un increment en l'edat de les dones embarassades, i de l'altra, a un major control i planificació sobre el procés de gestació.

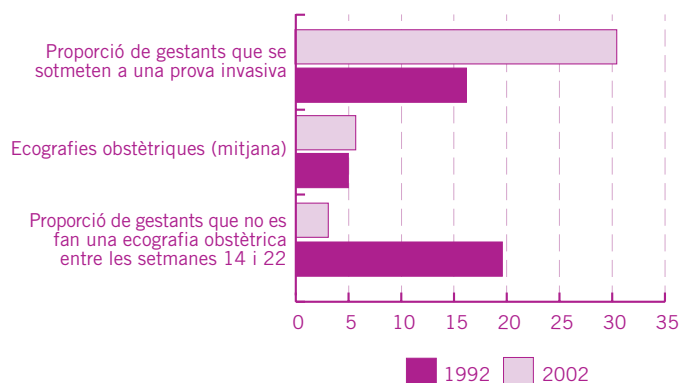
En el que fa referència a la ingesta de drogues legalitzades durant la gestació, aquesta s'ha reduït durant els últims anys. La proporció de consumidores de tabac i alcohol es va situar en una de cada tres gestants. Aquest consum és inferior al de principis de la dècada dels noranta (figura 17).

Figura 16. Mortalitat infantil, neonatal, postneonatal i perinatal. Taxes per 1.000 nascuts vius. Barcelona, 1992-2001

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Agència de Salut Pública de Barcelona.

Figura 17. Control de riscos de l'embaràs. Barcelona, 1992 i 2002

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Agència de Salut Pública de Barcelona.

Estils de vida

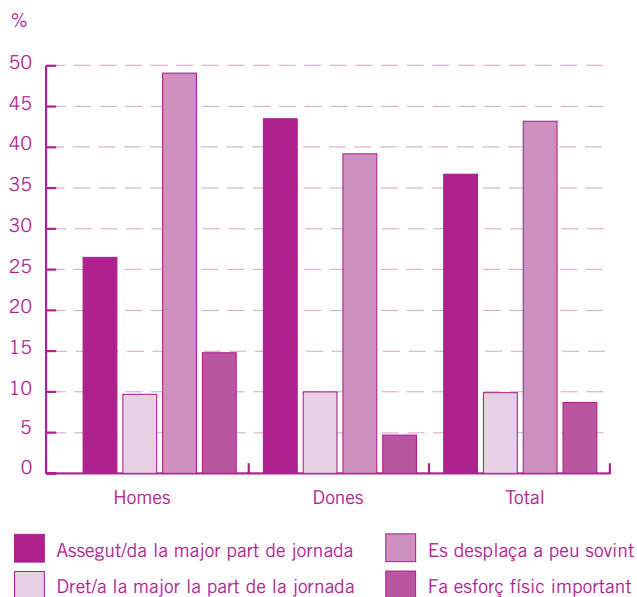
Dieta i activitat física

Dos dels comportaments que han fet créixer l'obesitat i el sobrepès entre la població infantil i juvenil els últims anys han estat, d'una banda, la manca d'exercici i determinades pautes de sedentarisme, i de l'altra, el tipus d'alimentació, amb una dieta pobra en fruites i verdures, un major consum de productes amb greixos saturats i sucre i un augment del menjar ràpid i dels productes preparats (figura 18).

Les dades de l'activitat física per a la població adolescent ens informen que encara que els joves es desplacin normalment a peu, pocs d'ells fan un esforç físic important.

Amb relació a l'alimentació i la dieta dels joves, el nombre de noies que afirmen fer dieta actualment per aprimar-se és superior al dels nois, la qual cosa apunta una major presència d'aquesta pràctica entre les noies. Aquesta tendència manté relació amb les diferències per gènere dels trastorns de la conducta alimentària, en què els ideals socials estètics fan les noies més vulnerables a patir anorèxia nerviosa o bulímia (figura 19).

Figura 18. Activitat física de la població adolescent segons el sexe. Barcelona, 2002

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Catalunya 2002. Departament de Salut.

Figura 19. Fer dieta actualment per aprimar-se, segons el sexe. Mostra d'estudiants de segon i quart d'ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà. Barcelona, 2004

CFGM: cicles formatius de grau mitjà.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'informe *Factors de risc en estudiants de secundària de Barcelona, 2004* (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Consum de substàncies psicoactives

El consum de substàncies psicoactives, tant de les legals (alcohol i tabac) com de les il·legals, és una pràctica força habitual en la població adolescent i jove de la ciutat de Barcelona. Es vincula a factors com la iniciació a la vida adulta i la construcció de la identitat de grup, i es configura com un element important de sociabilitat entre els joves.

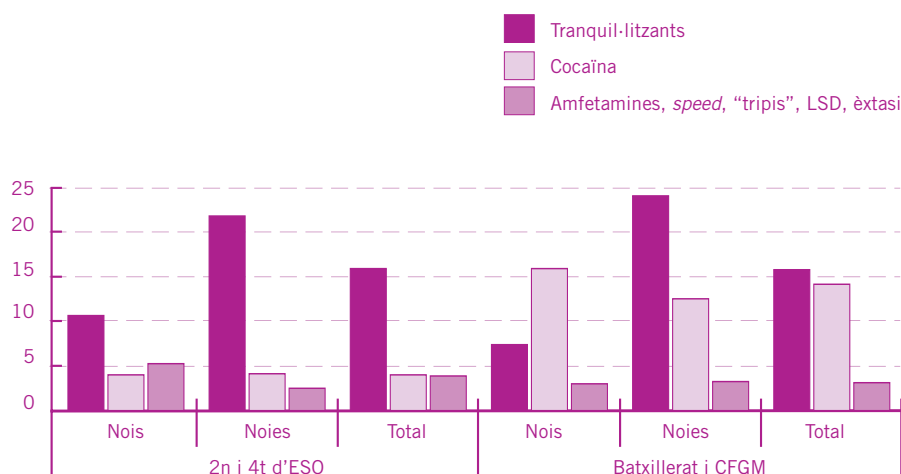
Amb relació al consum d'alcohol, dades del 2004³ recullen que el 72,8% dels joves (nois i noies d'ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà) declaren haver consumit alcohol els darrers 30 dies. Per aquests grups d'edat veiem que el consum és més gran en els cursos superiors. La diferència per sexe és petita, però es pot observar que la freqüència és lleugerament més alta en el cas dels nois; encara que aquesta diferència tendeix a igualar-se en augmentar l'edat.

Amb relació al consum d'altres drogues il·legals, de la informació disponible es desprenen diferències tant per edat com per sexe. Encara que la ingesta de tranquil·litzants és pràcticament igual en el cas d'ESO i de batxillerat i cicles formatius de grau mitjà, el de cocaïna augmenta considerablement per aquest segon grup. Veiem, també, que les noies prenen més tranquil·litzants que els nois, i que la diferència creix en edats superiors. El consum d'amfetamines, speed, "tripis", LSD i èxtasi, per 4t d'ESO, és superior en el cas dels nois que en el de les noies, però aquesta diferència tendeix a igualar-se en els cursos superiors (figura 20).

Respecte al grau de perillositat, la major part dels estudiants assignen un perill alt o moderat a la majoria de drogues, tant legals com il·legals. Tanmateix, el tabac, l'alcohol, el cànem i els tranquil·litzants són considerats com a menys perillosos que les amfetamines, l'LSD, la cocaïna, l'èxtasi, l'heroïna i la cola per la major part de nois i noies.

³ Les dades d'aquest apartat que fan referència a la població estudiant d'ESO, batxillerat i CFGM s'han confeccionat amb dades extretes de l'informe *Factors de risc en estudiants de secundària de Barcelona, 2004* (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona, fet sobre una mostra d'estudiants de 2n i 4t d'ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà.

Figura 20. Consum de drogues il·legals, segons el sexe. Mostra d'estudiants de 4t d'ESO, batxillerat i CFGM. Barcelona, 2004

ESO: ensenyament secundari obligatori.

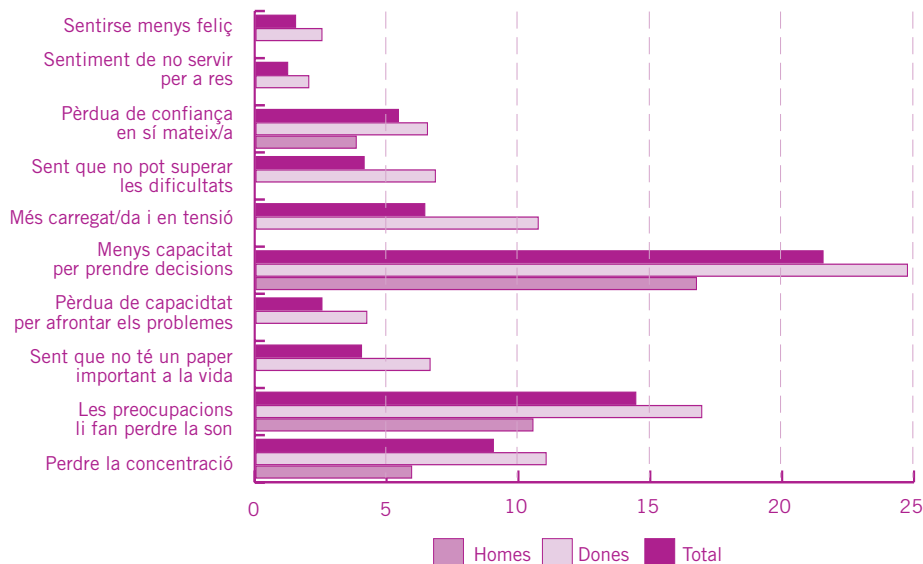
CFGM: cicles formatius de grau mitjà.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'informe *Factors de risc en estudiants de secundària de Barcelona, 2004* (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona.

La salut mental

A Barcelona, com a Catalunya, s'observa entre la població infantil i juvenil, en els últims anys, un augment de trastorns depressius, d'ansietat i de malestars en tractament. Les enquestes efectuades sobre la percepció de la salut entre la població mostren que són les noies les qui presenten una major presència de trastorns mentals no greus i les qui afirmen sentir-se més deprimides. La percepció que aquest col·lectiu té sobre els problemes quotidians presenta relació amb el fet que sigui el que presenta més trastorns: són les noies, més que no pas els nois, les qui afirmen que les preocupacions els afecten el son, les qui tenen més problemes de concentració i les qui senten de manera més freqüent que no tenen un paper important en la vida (figura 21).

Figura 21. Sentiments relacionats amb la salut mental* de la població de 15 a 19 anys, segons el sexe. Barcelona, 2002

* A l'enquesta es pregunta si han sentit aquests sentiments al llarg dels últims 30 dies.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Enquesta de Salut Mental de Catalunya 2002. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya.

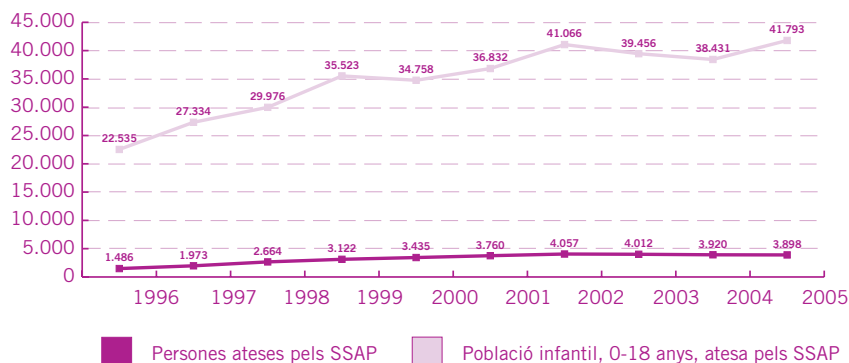
1.5 Infància en situació de risc social

L'atenció als serveis socials d'atenció primària

A Barcelona aquests darrers anys (1996-2005) s'evidencia un notable augment d'usuaris atesos des dels serveis socials d'atenció primària (SSAP), que passen de 22.535 el 1996 a 41.793 el 2005. Pel que fa a la població d'infants i joves, la tendència creixent es manté fins al 2002 (es registra un augment de 2.571 usuaris des del 1996, cosa que suposa un creixement del 170%), moment en què es constata una certa estabilització del nombre d'usuaris, que es redueix un xic entre el 2002 i el 2005, que es manté a la vora dels 4.000 atesos (figura 22).

Els infants de 0 a 18 anys atesos als serveis socials d'atenció primària han anat creixent de manera sostinguda des del 1996 fins al 2003, punt d'inflexió que marca una dinàmica d'estabilització. Els districtes que atenen més menors en percentatge són Sant Andreu (13,1%), Sants-Montjuïc (11,2%) i Gràcia (11%); en l'altre extrem trobem Ciutat Vella (6%), l'Eixample (7%) i Sarrià (7,3%). Si analitzem les mateixes dades desglossades per edats, observem com el grup 0-14 té un pes proporcional més elevat als districtes de Sant Andreu (9,6%), Gràcia (8,4%), Sants-Montjuïc (7,8%) i les Corts (7,7%). Els adolescents de 15 a 17 anys es troben més presents percentualment també a Sant Andreu (3,5%), seguit de Sants-Montjuïc (3,4%) i Sant Martí (3,1%) (figura 23).

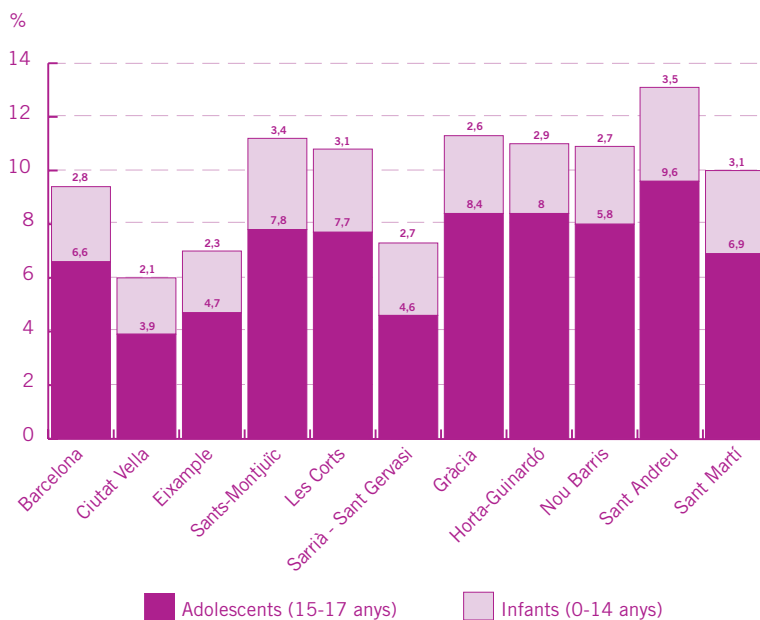
Figura 22. Evolució del nombre de persones ateses pels serveis socials d'atenció primària. Barcelona, 1996-2005

SSAP: Serveis d'atenció social primària.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona.

Figura 23. Infants atesos pels serveis socials d'atenció primària per grups d'edat. Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona.

Perfils familiars dels infants i adolescents atesos

Els infants i adolescents atesos als SSAP provenen majoritàriament de formes familiars convencionals (família nuclear / parella, amb un 27,7%), però destaquen especialment els menors que viuen en llars monoparentals, els quals suposen un 22%, seguits pels que formen part d'una família extensa, amb un pes del 12% (taula 10).

Existeix un contingent significatiu de menors immigrants sense referents familiars que han estat atesos als SSAP de la ciutat entre 1999 i 2005: una mitjana de 112 usuaris per any, que van arribar a un pic de 166 l'any 2000, i que s'han mantingut al voltant de poc més de 90 usuaris entre 2004 i 2005.

Taula 10. Població atesa pels serveis socials d'atenció primària per grups d'edat i tipus de família. Barcelona, 2006

Edat	Extensa	Reconstituïda	Grup de convivència en comú	Monoparental	Multifamília	Nuclear/parella	Persona sola	Persona sola amb família	Persona sola sense família	No consta	Aïres	Total
0-3 anys	13,0	0,4	1,5	19,5	1,6	31,3	0,9	0,9	0,5	30,0	0,5	100
4-12 anys	12,7	0,3	0,6	23,1	1,3	28,8	0,4	1,1	–	31,3	0,3	100
13-18 anys	12,5	0,3	0,6	21,7	2,1	24,5	0,4	0,9	–	36,8	0,3	100
Total	12,7	0,3	0,7	22,0	1,6	27,7	0,5	1,0	0,1	33,1	0,3	100

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona.

Principals motius de demanda d'atenció de les famílies amb infants

Pel que fa als principals problemes que presenten les famílies usuàries amb fills ateses als serveis socials d'atenció primària, estan majoritàriament relacionats amb els problemes econòmics, que representen el 40,7% del total de problemes atesos (3.381), i la majoria correspon a usuaris/usuàries que manifesten “manca de recursos econòmics”. En segon lloc i força igualades proporcionalment (16,4%), trobem aquelles problemàtiques vinculades tant a l'educació (més concretament, fracàs escolar i absentisme) com a situacions familiars complexes, en especial problemes de relació familiar, de desestructuració familiar i de desatenció infantil (taula 11).

Taula 11. Població menor atesa als serveis socials d'atenció primària per tipus de problemes, segons l'edat. Barcelona, 2006

	0-3 anys	4-12 anys	13-18 anys	Total
Problemes econòmics	46,2	49,9	30,3	40,7
Manca absoluta de mitjans econòmics	3,2	1,7	1,5	1,7
Manca relativa o insuficient de mitjans econòmics	35,9	40,5	23,3	32,4
Mala organització de l'economia familiar	0,2	0,5	0,2	0,3
Deute o pagament extra	2,3	3,4	2,8	3,1
Conjuntura temporal problemàtica	4,6	3,7	2,5	3,2
Habitatge	1,8	1,4	0,7	1,1
Barraquisme	-	0,1	0,0	0,1
Desnonament	0,2	0,2	0,3	0,2
Habitatge en mal estat o no adaptat	0,7	0,4	0,2	0,3
No té habitatge i viu al carrer / en pensió	0,5	0,3	0,1	0,2
Integració disminuïts/barreres	-	0,3	0,1	0,2
No pot tenir la llar en condicions	0,5	0,1	-	0,1
Educació	8,9	10,6	23,4	16,4
Absentisme	0,2	2,8	6,6	4,4
Fracàs escolar i altres problemes escolars	0,2	4,5	9,8	6,7
Escolarització	-	0,1	0,2	0,1
Manca d'escolarització obligatòria	3,2	2,1	2,8	2,5
Manca d'altres recursos formatius	4,8	1,0	1,9	1,6
Li manca formació o qualificació professional	0,0	0,0	1,7	0,8
Desconeix la tramitació de recursos	0,5	0,1	0,3	0,2
Salut	3,7	5,6	8,3	6,7
Manca d'autonomia funcional	1,4	0,7	0,4	0,6
Manca de cobertura sanitària	0,7	0,5	0,2	0,4
Malalties org. trans. o intervencions quirúrgiques	0,9	0,6	0,3	0,5
Malalties orgàniques cròniques	0,5	1,0	0,8	0,9
Aïllament social	-	0,4	0,6	0,4
Inadaptació social	-	0,1	0,7	0,4
Problemes de relació individual	-	1,1	2,6	1,7
Solitud	-	0,3	0,6	0,4
Trastorns mentals	-	0,8	1,6	1,1
Alcoholisme	-	0,0	0,0	0,0
Altres toxicomanies	-	0,0	0,5	0,2
Demència	0,2	0,0	-	0,0
Famílies	16,7	15,8	17,1	16,4
Característiques estructurals (família nombrosa...)	4,1	3,0	2,1	2,6
Cura i custòdia dels infants	0,7	0,6	0,4	0,5
Desestructuració familiar	3,4	3,3	2,6	3,0
Problemes de relació familiar	1,6	4,2	8,2	5,9
Problemes de relació de parella	0,2	0,2	0,3	0,2
Desatenció infantil	5,3	3,3	2,2	2,9
Absència permanent d'un membre de la família	1,4	1,3	1,6	1,3
Separacions legals i divorcis	-	-	0,1	0,1
Problemes laborals	0,5	0,3	1,4	0,8
No té feina o està aturat	-	0,2	0,7	0,4
Ocupació il·legal	0,2	0,0	0,1	0,1
No té informació sobre recursos laborals	-	0,0	0,6	0,3
Problemes d'adaptació a la feina	0,2	0,0	0,0	0,0
Maltractaments	0,5	0,6	0,7	0,6
Abús sexual	-	0,2	0,1	0,1
Explotació laboral infantil	0,5	-	0,1	0,1
Maltractament	-	0,4	0,4	0,4
Immigració	0,5	1,2	1,9	1,4
Inadaptació cultural (minories)	-	0,8	1,1	0,9
Manca de permís de treball/residència	0,5	0,3	0,7	0,5
Altres	21,3	14,6	16,2	15,7
Delinqüència	-	0,0	0,5	0,3
Altres sense especificar	21,3	14,6	15,7	15,5
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de les dades de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona.

Els centres oberts

Barcelona disposa l'any 2006 d'una xarxa de deu centres oberts en conveni amb l'Ajuntament repartits al territori que ofereixen un total de 672 places, les quals, segons dades recents, han augmentat fins a 705 per a l'any 2007. La mitjana de nois atesos per dia se situa a l'entorn dels 480 el 2006 (taula 12).

Els dos centres oberts que ofereixen més places són el J. S. Gavina (140) i el Casal dels Infants del Raval (100), que són també els que tenen una mitjana més elevada de nois per dia. Si ens fixem en els casos en seguiment, el nombre va ser de 353 durant el 2006, amb més presència als següents centres oberts: ADSIS del Carmel i Ciutat Meridiana, amb 55, seguits de Tria (48), J. S. Gavina (45) i el Casal dels Infants del Raval (44).

Taula 12. Indicadors dels centres oberts. Barcelona, 2006

	Places	Mitjana de nois/dia	Diferents inscripcions per curs	Infants adscrits a un PEI	Casos en seguiment
ADSIS Carmel	80	60	148	93	55
Casal dels Infants del Raval (infants)	100	87	207	36	44
L'Esquix	68	40	61	0	16
Cel	14	14	17	14	14
Ciutat Meridiana	72	50	75	17	55
Don Bosco	40	40	49	21	31
J. S. Gavina	140	115	175	30	45
Martí Codolar	48	40	60	24	30
Tria	60	10	60	0	48
Casal dels Infants del Raval (adolescents)	50	24	62	9	15
Total	672	480	914	244	353

PEI: projecte educatiu individualitzat

Font: Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona.

L'atenció als serveis socials especialitzats

Els equips d'atenció a la infància i l'adolescència en alt risc social (EAIA)

A Barcelona hi ha onze equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA) distribuïts entre els diferents districtes. Nou Barris, Sants-Montjuïc i Sant Martí són els que disposen de més professionals d'EAIA, seguits del Raval Sud, l'Eixample i Gràcia, i Horta-Guinardó. Les dades evolutives per al període 1999-2005 mostren que el nombre d'infants atesos pels EAIA a la ciutat de Barcelona es manté en general amb poca variació, si bé destaca el descens de menors atesos entre 2003 i 2005. Tanmateix actualment n'està augmentant el nombre, si ens fixem en el creixement entre 2005 i 2006 (figura 24).

El districte amb més proporció d'infants i joves atesos pels EAIA és Ciutat Vella (24,3%), seguit de Sant Martí (13,2%), Sants-Montjuïc (13,1%), Nou Barris (12,7%) i Eixample (11,8%). I els de menor presència són els EAIA de Casc Antic, Gòtic-Barceloneta i les Corts-Sarrià. Els perfils dels menors atesos per edat situa en primer lloc els infants d'entre 4 i 12 anys, que suposen el 47,4% del total, tot i que els segueixen de prop els agrupats en l'interval de 13 a 17 anys, amb un pes del 41,3%. La petita infància queda en una llunyana tercera posició, amb l'11,2%. Per sexes, la distribució d'infants atesos és relativament equilibrada, si bé els nens i nois, amb el 53%, superen lleugerament les nenes i noies (47%).

Si ens ho mirem per districtes, el grup d'edat majoritari (4-12 anys) en el conjunt de Barcelona es troba més representat a Gràcia, Ciutat Vella, Sant Andreu i Sant Martí. La petita infància (0-3 anys) té un pes més significatiu a Sants-Montjuïc, l'Eixample i, de nou, Ciutat Vella. Pel que fa a la distribució per sexes als districtes, s'observa com els nens i nois atesos pels EAIA voregen el 60% a Sarrià i l'Eixample, i presenten una proporció superior al 50% a tots els districtes excepte a Sant Martí. El pes de les nenes i noies és més alt comparativament a Sant Martí, Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc (taula 13).

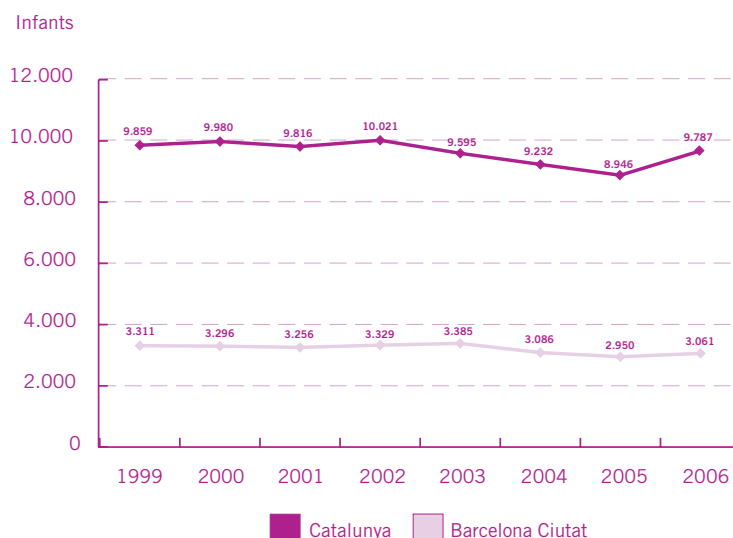
La incidència de l'atenció dels EAIA per cada 1.000 menors de 0 a 17 anys a Barcelona va ser l'any 2005 del 13,09 per mil menors. Ara bé, les xifres desagregades per EAIA al territori ens donen com a resultat importants contrastos: així, la taxa d'incidència més elevada és a Ciutat Vella, concretament al Raval Nord, amb el 80,42 per mil, seguida del Raval Sud (62,49) i el Casc Antic (50,71). La incidència més baixa la trobem a les Corts-Sarrià (4,64) i l'Eixample-Gràcia (6,91) (taula 14).

Pel que fa als tipus de maltractament detectats pels EAIA, prenent com a referència els casos nous en estudi (aquells en què els indicadors estan vigents atès que es troben pendents d'intervenció), el més freqüent entre la població atesa és la negligència o l'abandonament, amb el 49,1%, seguit de lluny pel maltractament psíquic o emocional, amb el 27,4%, i, amb força menor incidència, pel maltractament físic (7,8%) i prenatal (5,7%).

Per EAIA als districtes, els casos de negligència o abandonament suposen un percentatge més elevat al Casc Antic (78,6%) i a les Corts-Sarrià (63,2%); els de maltractament psíquic o emocional es localitzen sobretot a Sants-Montjuïc (41,7%) i Sant Martí (38,6%); i el maltractament físic destaca al Raval Nord, amb el 19,1% d'incidència sobre el total dels maltractaments al barri (taula 15).

Les causes pel que fa al maltractador detectades pels EAIA en els casos nous en estudi revelen la incapacitat educativa com a primera causa en percentatges, amb el 22,8% del total de causes estipulades; a continuació, trobem la categoria "conductes inadequades", amb el 17,4%, i en tercer lloc la insuficiència de recursos materials, amb el 12,9%.

Figura 24. Evolució del nombre d'infants atesos pels equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA). Barcelona, 1999-2006

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de la *Memòria Tècnica dels EAIA* (Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona, 2005) i les memòries estadístiques de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Taula 13. Perfils dels menors atesos als equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA) per edat i sexe. Barcelona, 2005

		Total	Ciutat Vella	Eixample	Sants-Montjuïc	Les Corts	Sarrià - Sant Gervasi	Gràcia	Horta-Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí
Edat	0-3 anys	11,2	11,7	13,1	13,6	8,5	11,1	11,6	9,2	11,3	9,7	10,2
	4-12 anys	47,4	50,2	43,8	45,4	42,4	45,6	50,9	43,2	46,9	49,3	48,9
	13-17 anys	41,3	38,2	43,1	41,0	49,2	43,3	37,5	47,6	41,8	41,0	41,0
	Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Sexe	Nens	53,0	54,1	58,8	51,9	54,2	61,1	57,1	50,8	52,1	51,1	49,5
	Nenes	46,9	45,8	41,3	48,1	45,8	38,9	42,9	49,2	47,9	48,9	50,5
	Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de la *Memòria Tècnica dels EAIA* (Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona, 2005).

Taula 14. Incidència de l'atenció als equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA) sobre la població de referència. Barcelona, 2005

	Raval Nord	Raval Sud	Gòtic i Barceloneta	Casc Antic	Eixample i Gràcia	Sants-Montjuïc	Les Corts i Sarrià	Horta-Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí	Total
Menors atesos pels EAIA per cada 1.000 menors de 0-17 anys al territori	80,4	62,5	40,8	50,7	6,9	15,6	4,6	12,5	16,2	13,1	11,9	13,1
Menors en seguiment de mesura a final d'any (desemparament) per cada 1.000 menors de 0-17 anys al territori	34,7	38,0	20,9	27,4	3,8	9,5	2,8	6,1	9,6	8,8	6,2	7,4

Font: *Memòria Tècnica dels EAIA*. Any 2005. Indicadors de flux d'usuaris, activitats i gestió.

Taula 15. Tipus de maltractaments detectats. Incidència sobre el total per equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA) als districtes. Barcelona, 2005

	Total	Raval Nord	Raval Sud	Gòtic i Barceloneta	Casc Antic	Eixample i Gràcia	Sants-Montjuïc	Les Corts i Sarrrià	Horla-Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí
Maltractament prenatal	5,7	4,3	27,8	13,3	14,3	5,2	0,0	0,0	0,0	14,8	0,0	1,8
Maltractament físic	7,8	19,1	0,0	0,0	0,0	10,4	8,3	0,0	0,0	6,6	9,1	7,0
Negligència o abandonament	49,1	51,1	50,0	40,0	78,6	48,1	40,5	63,2	50,0	49,2	54,5	49,1
Maltractament psíquic o emocional	27,4	19,1	16,7	26,7	7,1	23,4	41,7	31,6	25,0	19,7	18,2	38,6
Abús o sotmetiment sexual	3,7	0,0	5,6	0,0	0,0	6,5	2,4	5,3	4,2	6,6	0,0	3,5
Explotació sexual	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Explotació laboral	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	8,3	3,3	9,1	0,0
Corrupció	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sotmetiment a drogues o fàrmacs	2,1	0,0	0,0	20,0	0,0	5,2	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Altres	1,8	6,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	0,0	9,1	0,0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

En percentatges.

Font: *Memòria Tècnica dels EAIA. Any 2005*. Indicadors de risc dels casos nous. (Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona, 2005).

1.6 Lleure socioeducatiu, consum cultural i noves tecnologies

Equipaments i activitats de lleure socioeducatiu infantil

A Barcelona, els casals i ludoteques infantils, com a propostes públiques i de proximitat en l'oferta socioeducativa per al temps lliure, constitueixen una xarxa en procés d'ampliació i consolidació: de 33 centres l'any 1998 s'ha passat a 42 casals i ludoteques l'any 2005. Les dades per districtes ens permeten fer diverses constatacions: el major nombre d'usos de ludoteques per a infants de 0 a 12 anys es registra a Sarrià - Sant Gervasi amb 33.457, i en segon lloc a Sants-Montjuïc amb 28.309, seguit d'Horta-Guinardó (26.148). Pel que fa als casals infantils (3-12 anys), el districte amb un nombre més elevat d'inscrits és Nou Barris (777), seguit de Sant Martí (598), Ciutat Vella (407) i Gràcia (350).

Pel que fa a l'oferta pública de lleure infantil i adolescent relativa a la proposta municipal de vacances, nombre de participants (places ocupades) ha anat creixent de forma significativa en el període 1998-2005, i ha passat de 30.000 el 1998 a més de 54.000 el 2005, prop del doble (taula 16).

El nombre d'infants amb beca per participar en aquestes activitats ha anat fluctuant durant els anys, i s'ha mantingut entorn dels 3.000, si bé es registra un increment de la cobertura de les beques d'un 11,7% entre el 2004 i el 2005.

Taula 16. Vacances per a infants i adolescents. Barcelona, 1998-2005

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Variació 2004-2005 (%)
Participants (places ocupades)	30.002	36.387	44.567	45.520*	49.559	40.892**	52.731	54.339	3,0
Infants amb beca	-	-	3.371	2.630	3.087	2.023**	2.973	3.321	11,7

*Les dades de les Corts i Sant Andreu són de l'any 2000. **Dades referides a vuit districtes.

Font: *Indicadors bàsics dels Serveis Personals municipals: Benestar Social. Evolució 1997-2005.*

Lleure i consum cultural

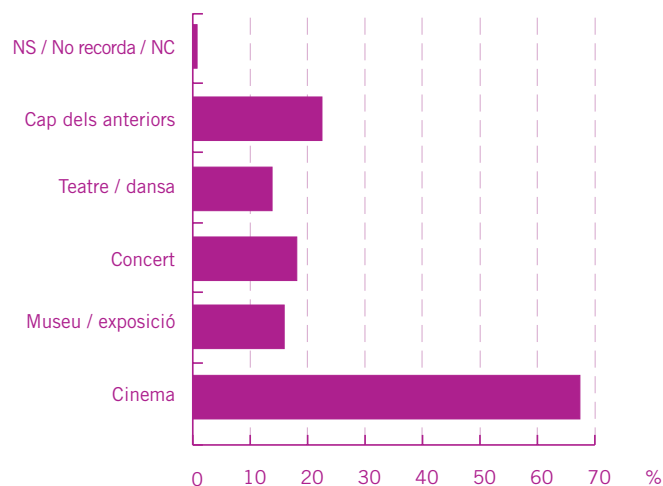
Amb relació a la informació sobre el lleure i el consum cultural dels joves,⁴ les pautes de comportament són radicalment diferents segons si la jornada és feinerà o festiva. Mirar la televisió, escoltar música i trobar-se amb familiars o amics són les activitats que els joves fan més habitualment en les hores de lleure dels dies feiners. Els més joves escolten més música, juguen més amb l'ordinador i naveguen més per internet i llegeixen menys. Pel que fa al cap de setmana, les activitats predilectes són, amb diferència, trobar-se amb familiars o amics i anar a bars, discoteques i restaurants. Anar al cinema, mirar la televisió i passejar són altres activitats habituals. El sexe i l'edat marquen aquí comportaments diferents; les noies veuen més la família i els amics, van més al cinema i passen més, mentre que els nois es dediquen més a activitats vinculades a la informàtica i l'esport. Igualment, anar a bars i discoteques és una activitat que sovinteja més entre els 15 i els 24 anys.

Dins l'assistència a actes culturals concrets, per a la població de la franja de 15 a 19 anys el cinema constitueix, de lluny (67,4%) l'activitat més habitual. El 18% aproximadament ha anat a concerts, prop del 16% a museus o exposicions, mentre que el teatre i la dansa són les activitats més minoritàries (figura 25).

Respecte a les sortides nocturnes dels adolescents, el 55,8% de la població barcelonina enquestada entre 15 i 19 anys surt sovint. Aquest grup d'edat és el segon més noctàmbul després del grup 20-24 anys, per sobre del de 25-29 anys. Anar a prendre copes a un bar i anar a ballar són les activitats més habituals que fan els nois i noies de 15 a 19 anys. Anar a restaurants, però també anar al cinema, són activitats que es fan més freqüents a mesura que avança l'edat dels joves; s'apunta, també, que estar pel carrer prenent copes amb els amics es practica més a edats primerenques (16,3%).

⁴ Aquest apartat, igual que el destinat a l'ús de noves tecnologies, s'ha confeccionat amb dades extretes de *l'Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona* (Observatori Barcelona, 2005), que és un estudi sobre els hàbits i valors de la població barcelonina compresa entre els 15 i els 29 anys.

Figura 25. Assistència a actes culturals concrets durant el darrer mes (15-19 anys).
Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona* (Observatori Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 2005).

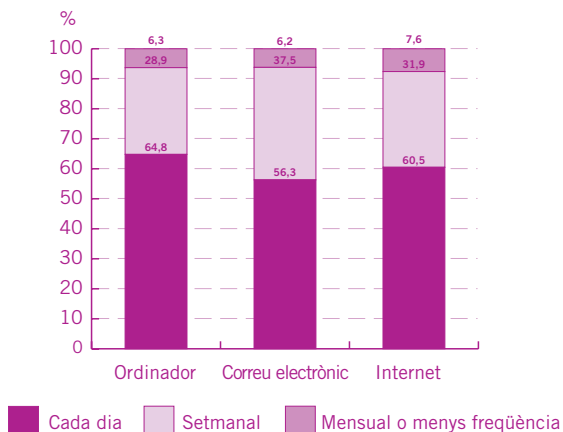
L'ús de les noves tecnologies

A Barcelona, com a Catalunya i la resta de l'Estat, s'ha pogut observar els últims anys un clar augment entre els joves de la utilització de les noves tecnologies de la informació i la comunicació. D'una banda, els nois i les noies fan servir cada cop més eines com l'ordinador, el correu electrònic i l'internet; de l'altra, trobem que la majoria de joves disposen actualment de telèfon mòbil propi (figura 26).

De les dades per al 2003 sobre els hàbits d'ús de noves tecnologies es desprenen diferències tant per edat com per sexe. Així, són els més joves (de 15 a 19 anys) els que fan un major ús de l'ordinador (92,8%), el correu electrònic (81,2%), i l'internet (86,2%). Pel que fa a les diferències per sexe, podem apuntar que són les noies les qui fan servir més aquestes eines. És als districtes de l'Eixample i Sarrià - Sant Gervasi on els joves fan un major ús de l'ordinador, l'internet i el correu electrònic, mentre que els districtes de Nou Barris i Sant Andreu són els que mostren un nivell inferior d'utilització d'aquestes tecnologies. Entre els adolescents de 15 a 19 anys trobem que el 2003 gairebé el 65% dels nois i les noies fan servir l'ordinador cada dia; el 60,5% dels joves utilitzen el correu electrònic diàriament i el 56,3% es connecta a internet també de forma diària.

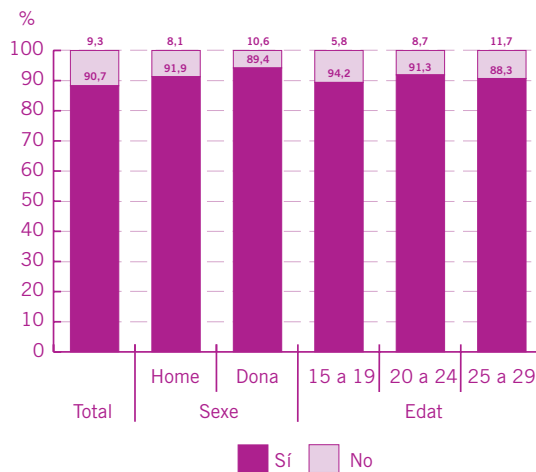
Dins de les noves tecnologies, però, és el telèfon mòbil l'aparell que més fan servir els nois i les noies actualment: el 2003, el 90,7% dels nois i les noies enquestats disposen de telèfon mòbil propi, percentatge que augmenta quan considerem per separat els adolescents en la franja d'edat de 15 a 19 anys (figura 27).

Figura 26. Freqüència d'ús de l'ordinador, internet i el correu electrònic (15-19 anys). Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona* (Observatori Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 2005).

Figura 27. Tinença de telèfon mòbil propi, segons el sexe i l'edat. Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona* (Observatori Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 2005).

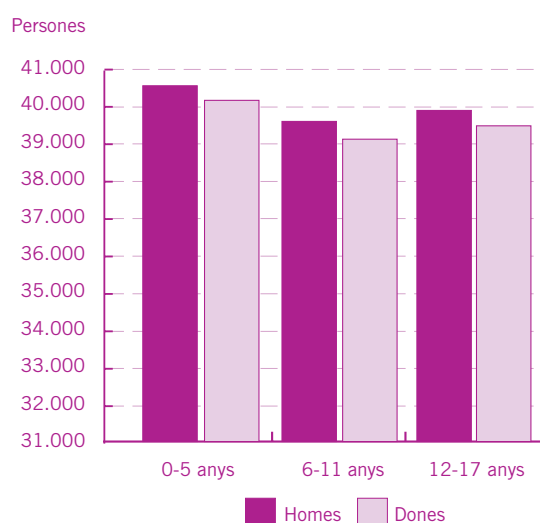
1.7 Infància i gènere

Sociodemografia i famílies

A la ciutat de Barcelona hi ha un major percentatge de població masculina que femenina en la franja de 0 a 17 anys. L'any 2001 el 15% (115.409) de la població masculina pertanyia al grup de 0-17 anys, davant del 13% (109.939) del total de població femenina que pertanyia al grup de 0 a 17 anys. En els tres grups d'edat considerats (0-5, 6-11 i 12-17 anys) la proporció de nens sobre el total de la població masculina és superior a la proporció de nenes sobre el total de la població femenina (figura 28).

Les famílies monoparentals es distribueixen de forma significativament diferenciada en funció del sexe del progenitor. La gran majoria de les famílies monoparentals estan formades per una mare i els seus fills/es, concretament el 82,4% del total de nuclis monoparentals. Els nuclis formats per un pare i els seus fills/es representen tan sols el 17,6%. Del total de 72.665 nuclis monoparentals, 59.905 ho són de mare i 12.760 de pare. Les llars monoparentals encapçalades per una dona tenen molta més probabilitat de caure en la precarietat i pobresa que no pas les llars a càrrec d'un home i la resta de les llars.

Figura 28. Població de 0 a 17 anys per sexe i grups d'edat. Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Educació

La incidència del gènere a l'escolaritat es fa palesa un cop superades les etapes d'ensenyament obligatori. Fins aleshores la proporció de nois i noies matriculats a cada etapa (infantil, primària i ESO) pràcticament no varia i es manté molt propera als percentatges del total de matriculats per cada sexe (taula 17).

La proporció de noies que obtenen el graduat en ensenyament secundari obligatori és superior a la dels nois. I un cop acabat l'ensenyament obligatori, els percentatges varien: a batxillerat el volum de noies augmenta amb relació al dels nois i als cicles formatius de grau mitjà passa a la inversa.

Es detecten grans diferències en la presència d'un o altre sexe en funció de les famílies professionals dels diversos cicles formatius de grau mitjà (CFGM). El percentatge de noies és molt important en aquells sectors professionals que tradicionalment s'han considerat femenins. En el cas del sectors tradicionalment considerats masculins, hi predomina la presència de nois. Les distribucions segons els estereotips de gènere es repeteixen en els matriculats a les diverses famílies professionals dels cicles formatius de grau superior (CFGS) (taula 18).

Taula 17. Escolarització per sexes. Barcelona, curs 2005-2006

	Nois		Noies		Total	
	n	%	n	%	n	%
Educació infantil	27.495	51,20	26.206	48,80	53.701	100
Educació primària	37.696	51,46	35.811	48,54	73.780	100
ESO	27.401	51,72	25.576	48,28	52.977	100
Batxillerat	11.303	47,90	12.296	52,10	23.599	100
CFGM	5.565	62,81	3.295	37,19	8.860	100
CFGS	6.977	51,67	6.525	48,33	13.502	100
Educació especial	1.361	64,96	734	35,04	2.095	100
Total	118.071	51,67	110.443	48,33	228.514	100

ESO: educació secundària obligatòria.

CFGM: cicles formatius de grau mitjà.

CFGS: cicles formatius de grau superior.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Educació i Universitats. Servei d'Estadística, Informació i Documentació. Estadística de l'Educació.

Taula 18. Alumnat matriculat a cicles formatius de grau mitjà segons les famílies professionals, per sexes. Barcelona, curs 2005-2006

	Nois		Noies		Total	
	n	%	n	%	n	%
Activitats agràries	105	70,47	44	29,53	149	100
Activitats físiques i esportives	166	80,58	40	19,42	206	100
Activitats marítimopesqueres	–	–	–	–	–	100
Administració	369	36,25	649	63,75	1.018	100
Arts gràfiques	125	72,25	48	27,75	173	100
Comerç i màrqueting	93	47,21	104	52,80	197	100
Comunicació, imatge i so	137	62,27	83	37,73	220	100
Edificació i obra civil	–	–	–	–	–	100
Electricitat i electrònica	1.042	97,66	25	2,34	1.067	100
Fabricació mecànica	352	95,39	17	4,61	369	100
Fusta i moble	203	96,21	8	3,79	211	100
Hoteleria i turisme	474	75	158	25	632	100
Imatge personal	23	2,77	808	97,23	831	100
Indústries alimentàries	21	60	14	40	35	100
Manteniment de vehicles	1.186	98,42	19	1,58	1.205	100
Manteniment i serveis a la producció	399	98,03	8	1,97	407	100
Química	40	36,36	70	63,64	110	100
Sanitat	183	16,80	906	83,20	1.089	100
Tèxtil, confecció i pell	1	3,57	27	95,43	28	100
Vidre i ceràmica	–	–	–	–	–	100
Serveis socioculturals	23	9,83	211	90,17	234	100
Informàtica	623	91,75	56	8,25	679	100
Total	5.565	62,81	3.295	37,19	8.860	100

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades del Departament d'Educació i Universitats. Servei d'Estadística, Informació i Documentació. Estadística de l'Educació.

Gènere i activitats extraescolars

Durant el curs escolar 2003-2004 hi ha un 10% més de nois que de noies que fan activitats extraescolars. La variable gènere té un paper important en els tipus d'activitats extraescolars que duen a terme els nois i noies adolescents: les diferències més grans entre els dos grups en les activitats organitzades durant el curs escolar se situen amb relació a l'esport i l'art. El nombre de nois que fan esport és quasi el doble que el de noies, mentre que la proporció de noies que fan activitats artístiques triplica la de nois. D'aquesta manera, veiem que els nois fan més activitats extraescolars que les noies, però molts d'ells només fan activitats esportives.

Les relacions entre companys/es als centres educatius

Pel que fa als conflictes en les relacions entre companys/es a l'escola, la majoria d'alumnes afirmen que ni els han pegat ni han pegat "mai" o "gairebé mai". Tot i així, entre els que sí que ho han fet hi ha molts més nois que noies, tant pel que fa a agressors com a víctimes (taula 19).

Entre les noies el 90% afirmen que no les han pegades mai i només l'1,5% diu que les peguen "sovint" o "sempre". En el cas dels nois, el percentatge d'aquells a qui no han pegat mai baixa al 69,3%, i el 7,9%, afirmen que els peguen "sovint" o "sempre". Quan responen com a agressors els resultats presenten percentatges similars.

Taula 19. Víctimes de violència física, segons el sexe. Barcelona, 2006

	Mai		Poques vegades		Sovint		Sempre		Total	
	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%	Víctimes	%
Noies	506	90,0	48	8,5	6	1,1	2	0,4	562	100
Nois	431	69,3	140	22,5	29	4,7	20	3,2	620	100

Font: Informe *Convivència i confrontació entre iguals als centres educatius* (Institut d'Infància i Món Urbà, CIIMU).

Salut i estils de vida

Les noies mostren valors inferiors als dels nois en el que es refereix a activitats que impliquin esforç físic, al mateix temps que és més elevat el nombre de noies que declaren estar assegudes la major part del temps.

Pel que fa a l'alimentació, el nombre de noies que afirmen fer dieta actualment per aprimar-se és superior al dels nois, tant en les edats de l'ESO com en les del batxillerat i CFGM. Aquesta diferència es troba també vinculada a les diferències per gènere dels trastorns de la conducta alimentària, ja que els ideals estètics dominants fan les noies més vulnerables a patir anorèxia nerviosa o bulímia.

Les diferències de sexe esdevenen determinants a l'hora d'analitzar les conductes de risc. Amb l'excepció del tabac, les noies consumeixen menys substàncies psicoactives. Les noies comencen a fumar abans que els nois. El 24,4% de les noies entre 15 i 19 anys fumen diàriament, el doble que els nois. Pel que fa al consum d'alcohol, la diferència per sexe és petita, però es pot observar que el consum és més alt en el cas dels nois.

Les desigualtats de gènere també estan presents en la salut mental dels menors i joves. A Barcelona, entre la població infantil i juvenil, la salut mental està marcada els últims anys per un augment de trastorns depressius tractats, d'ansietat i de malestars. Són les noies les qui presenten una major presència de trastorns mentals no greus i les qui afirmen sentir-se més deprimides (taula 20).

Taula 20. Haver-se sentit desplaçat o deprimat, segons el sexe. Mostra d'estudiants de 2n i 4t d'ESO, batxillerat i CFGM. Barcelona, 2004

	2n i 4t d'ESO			Batxillerat i CFGM			Total
	Nois	Noies	Total	Nois	Noies	Total	
Mai	23,8	10,0	17,1	12,4	3,1	7,7	14,5
Quasi mai	42,4	31,2	36,9	42,0	27,3	34,6	36,3
De vegades	26,5	41,0	33,6	36,4	51,2	43,9	36,5
Sovint	5,6	16,5	10,9	8,4	16,5	12,5	11,4
Sempre	1,2	1,2	1,2	0,3	1,8	1,1	1,2
NS/NC	0,5	0,0	0,3	0,5	0,0	0,3	0,3
Total	100	100	100	100	100	100	100

ESO: educació secundària obligatòria.

CFGM: cicles formatius de grau mitjà.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'informe *Factors de risc en estudiants de secundària de Barcelona, 2004* (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Activitats de temps lliure

Jugar amb l'ordinador és una activitat amb un perfil clarament masculí, fins al 83,9% dels nois afirma ocupar el seu temps amb aquesta activitat, mentre que en el cas de les noies la proporció és del 41,1%. Una altra activitat amb clares diferències entre nois i noies és llegir diaris: els nois afirmen fer-ho en major mesura que les noies. Llegir llibres afirmen fer-ho en major mesura les noies que els nois. Pel que fa a l'activitat d'anar als ciberespais, el percentatge respecte al total no és gaire elevat, però la proporció de nois que afirmen anar-hi dobla la de noies. La pràctica d'esport també és força més elevada per part dels nois que de les noies. En totes les activitats els percentatges dels nois superen els de les noies, excepte en el cas de llegir llibres, en el qual les noies se situen per sobre, i en el cas d'anar a l'esplai de la parròquia, on les proporcions són idèntiques (figura 29).

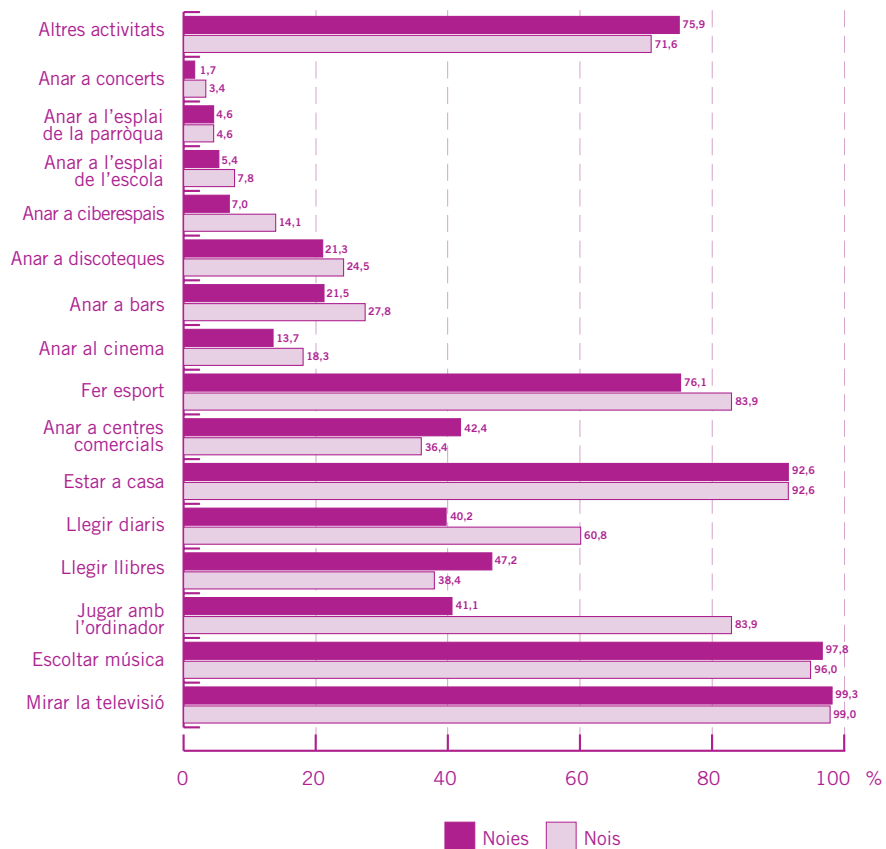
Opinió sobre les desigualtats de gènere

La presència de les dones en el mercat laboral està acceptada per la gran majoria de joves. El 95,8% dels joves de 15 a 29 anys participants en l'enquesta "Joves a Barcelona" (dins l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona, 2005*) consideren que "és millor que tant l'home com la dona treballin fora de casa", i tan sols el 7,7% opina que "les dones només han de treballar en el cas que sigui necessari per a l'economia familiar". Però es detecten algunes diferències d'opinió entre ambdós sexes; mentre que les noies responen afirmativament a la qüestió en el 97,1% dels casos, els nois ho fan en el 94,6%. Respecte a l'afirmació que les "dones han de treballar si és necessari per a l'economia familiar", els nois hi responen afirmativament en el 9% dels casos i les noies en el 6,3% (figura 30).

Les noies detecten més que els nois les situacions de desigualtat de gènere en l'àmbit laboral. La gran majoria de joves considera que per al bon funcionament de la parella és important compartir les tasques de la llar i mantenir l'autonomia personal. Les noies són les que més valoren el fet de compartir les tasques de la llar i mantenir l'autonomia personal. Pel que fa al primer aspecte, el 96,2% de les noies el consideren fonamental, davant del 89,3% dels nois. Respecte a la qüestió de mantenir l'autonomia personal, el 94,2% de noies hi està d'acord davant del 90,6% dels nois (figura 31).

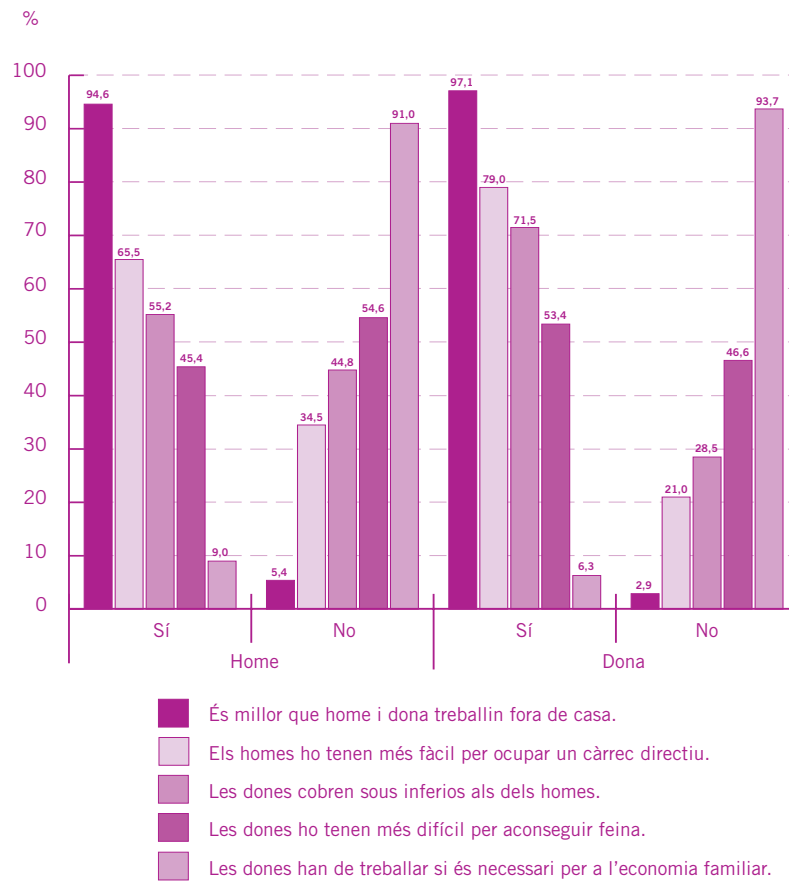
El 53,6% dels joves enquestats es manifesta d'acord amb el moviment feminista. Tot i així, en el cas de les noies aquest percentatge arriba al 60,1%, i en el cas dels nois al 47,1%. Més de tres quartes parts dels enquestats (el 72,5% dels nois i el 82,9% de les noies) declaren sentir molta o bastant simpatia pels moviments de les dones.

Figura 29. Activitats de temps lliure que du a terme almenys una vegada a la setmana, segons el sexe. Barcelona, 2004

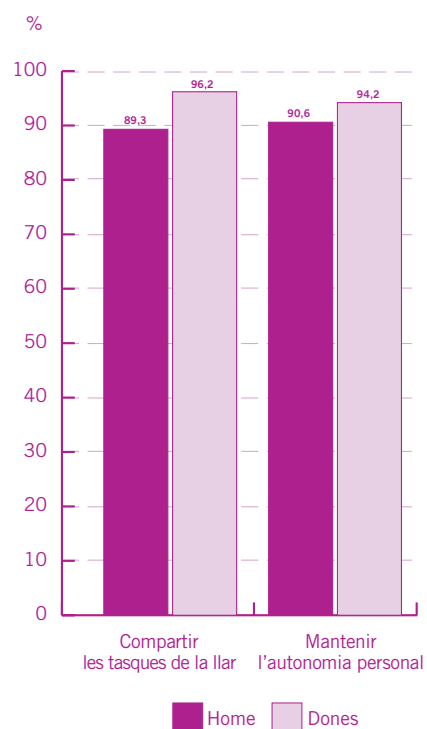
Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'informe *Factors de risc en estudiants de secundària de Barcelona, 2004* (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Figura 30. Opinió en relació amb les algunes afirmacions respecte a les diferències de gènere, segons el sexe. Barcelona, 2005

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'enquesta "Joves a Barcelona" (recollides a l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona*, Observatori Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2005).

Figura 31. Opinió afirmativa sobre diverses qüestions de gènere, segons el sexe i l'edat. Barcelona, 2005.

Font: Elaboració de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) a partir de dades de l'enquesta "Joves a Barcelona" (recollides a l'*Informe sobre la realitat de la joventut a la ciutat de Barcelona*, Observatori Barcelona, 2005).

2 L'oferta de serveis per a la infància i l'adolescència a Barcelona

Barcelona disposa d'una important oferta de serveis públics adreçats a satisfer necessitats socials, educatives, de salut, esportives, culturals, relacionals i d'altres tipus dels 225.348 infants i adolescents que viuen a la ciutat.

És possible estructurar aquesta oferta des de paràmetres diversos. *El Catàleg municipal de serveis a les persones* ho fa a partir de sis sectors temàtics (atenció social, promoció social, accés a l'educació, atenció i promoció de la salut, accés a l'esport, i accés a la cultura). Hi ha, alhora, un ventall de serveis que el *Catàleg* presenta com a orientats al conjunt de la població, els quals incorporen una dimensió d'infància i adolescència bé a través de programes estables, bé d'activitats puntuals adreçades a aquesta franja de població.

Aquests són els dos criteris que —d'acord amb la lògica que incorpora el *Catàleg municipal de serveis a les persones*— s'adopten per tal d'estructurar el quadre general d'ofertes, el qual permet visualitzar de forma global els serveis públics d'infància i adolescència existents a Barcelona.⁵ Cal precisar que els tipus de serveis reflectits al quadre són, la immensa majoria, serveis públics de caràcter municipal; en alguns altres casos es tracta de serveis on la vinculació de l'Ajuntament es fa per mitjà de consorcis públics amb la Generalitat de Catalunya, o bé a través de concerts o acords amb el sector social.

L'oferta de serveis per a la infància i l'adolescència a Barcelona consta de 38 tipus diferents de serveis: n'hi ha 22 que són serveis específics d'infància i adolescència, mentre que els 16 restants operen en el marc dels adreçats al conjunt de la població. Els àmbits d'atenció i promoció social aglutinen el 50% dels serveis; els de caràcter educatiu i cultural són el 28%; els vinculats a la pràctica esportiva representen el 14%; finalment, el 8% restant se situen en l'àrea de la salut.

⁵ Cal tenir en compte que més enllà de l'oferta per a la infància i l'adolescència del Sector de Serveis a les Persones, hi ha altres recursos ubicats a altres sectors de l'Ajuntament. Per exemple, les àrees de joc infantil (Institut Municipal de Parcs i Jardins) o els programes d'educació i participació ambiental a través de les escoles de la ciutat (Àmbit de Medi Ambient).

Serveis públics per a la infància i l'adolescència a Barcelona

	Serveis públics específics	Serveis públics per a població més àmplia amb programes per a infants i adolescents
Atenció social	<p>Acció socioeducativa en medi obert</p> <p>Xarxa de centres oberts</p> <p>Servei d'acolliment familiar</p> <p>Equips d'atenció a la infància i l'adolescència</p> <p>Atenció a menors immigrants no acompanyats</p> <p>Serveis d'atenció precoç (CDIAP)</p> <p>Centres residencials d'acció educativa</p> <p>Centres d'acollida</p>	<p>Programes d'atenció social primària: prestacions econòmiques: ajuts a famílies vulnerables, atenció familiar, grupal i comunitària</p> <p>Atenció domiciliària de caràcter socioeducatiu</p> <p>Atenció a necessitats familiars bàsiques: RMI, accés a l'habitatge, alimentació</p> <p>Habitatges d'inclusió amb suport socioeducatiu</p> <p>Atenció a persones que pateixen violència de gènere en l'àmbit familiar</p> <p>Acollida a dones amb fills/es que viuen processos de violència de gènere</p>
Promoció social	<p>Serveis d'acció socioeducativa en el lleure: casals i ludoteques infantils</p> <p>Programa d'activitats de vacances d'estiu</p>	<p>Acció comunitària: programes d'infància en plans comunitaris i en serveis d'intercanvi solidari</p> <p>Oferta sociocultural a la xarxa de centres cívics: activitats i espectacles infantils, tallers, espais relacionals, difusió cultural, foment de la creació...</p> <p>Promoció i difusió dels drets dels infants</p>
Educació	<p>Espais familiars (petita infància)</p> <p>Escoles bressol (petita infància)</p> <p>Educació i escolarització infantil i primària</p> <p>Educació i escolarització secundària obligatòria</p> <p>Centres d'educació especial</p> <p>Centres d'educació artística i musical</p> <p>Serveis de suport psicopedagògic</p>	
Salut	<p>Prevenció i promoció de la salut a l'escola</p> <p>Programa de vacunació continuada</p>	<p>Programes i serveis de salut infantil a les xarxes d'atenció primària i hospitalària</p>
Esports	<p>Activitats esportives complementàries a les escolars (en horari lectiu)</p> <p>Activitats esportives homologades en horari no lectiu</p> <p>Campus Olímpia</p>	<p>Pràctica esportiva en instal·lacions municipals i en espais municipals de lliure accés</p> <p>Competicions esportives populars i d'alt nivell</p>
Cultura		<p>Accés al patrimoni cultural: xarxa de museus</p> <p>Foment de la lectura: xarxa de biblioteques</p> <p>Promoció i difusió de la cultura tradicional i popular</p> <p>Accés a les arts plàstiques, escèniques i musicals</p>

RMI: renda mínima d'inserció.

Més enllà del nombre de serveis, cal explicitar un doble eix de classificació dels serveis per a la infància i l'adolescència per tal de tenir-ne una panoràmica al més afinada possible.

Cal distingir, d'una banda, entre aquells serveis que es configuren a partir d'una xarxa d'infraestructures de prestació —escoles bressol, centres oberts, casals infantils, instal·lacions esportives, habitatges d'inclusió, biblioteques, centres cívics...—, i aquells altres serveis que es presten a través d'equips de professionals, sense un tipus concret de centre de referència: “A partir del carrer”, EAIA, MEINAS (menors immigrants no acompanyats), plans comunitaris, difusió de la cultura tradicional...

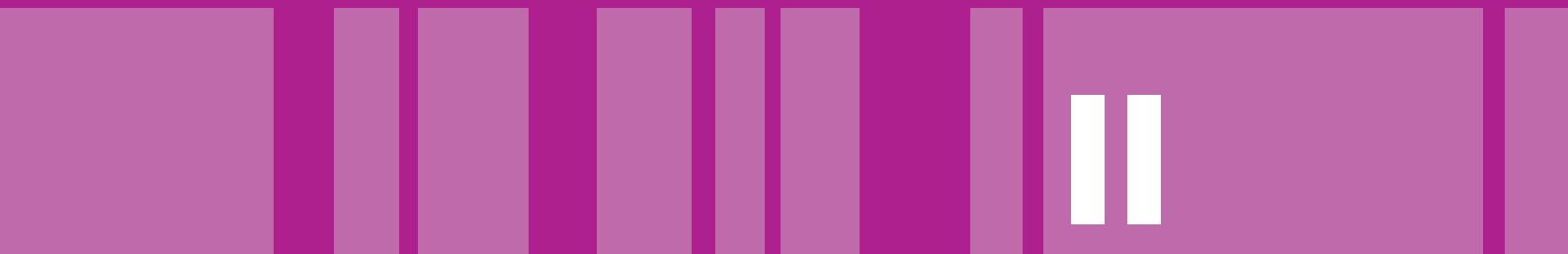
- La xarxa municipal d'infraestructures de prestació de serveis a la infància (components bàsics):

- 33 centres de serveis socials
- 18 habitatges d'inclusió amb suport socioeducatiu
- 42 casals infantils i ludoteques municipals
- 53 escoles bressol municipals
- 22 centres municipals d'educació primària i secundària
- 10 centres municipals d'educació especial i ensenyaments artístics
- 44 centres cívics
- 126 instal·lacions esportives municipals
- 18 museus en la xarxa municipal
- 29 biblioteques en la xarxa municipal
- 645 àrees de joc infantils als parcs, els jardins i les places de la ciutat

- Els equips professionals d'atenció social a la població infantil (components bàsics):

- 64 educadors socials en la xarxa bàsica d'atenció social primària
- 34 educadors socials en el programa “A partir del carrer”
- 67 professionals en els equips d'atenció a la infància i l'adolescència

Cal distingir, d'altra banda, entre aquells serveis que són de cobertura universal i aquells la cobertura dels quals es concentra en un col·lectiu específic dins la franja d'edat infantil o adolescent. Entre els serveis de cobertura universal cal destacar els d'educació i els de salut, per bé que una bona part dels serveis d'esports o de promoció social i acció comunitària tenen també vocació d'universalitat, encara que aquesta no estigui normativitzada com a dret de ciutadania. Entre els serveis de cobertura focalitzada es poden destacar la majoria dels d'atenció social, en la mesura que s'orienten a satisfer necessitats específiques, per exemple, d'infants en el marc de famílies socialment vulnerables, adolescents que duen a terme pràctiques de risc, o nens i nenes amb discapacitat.

Polítiques públiques
d'infància
i adolescència
i marc de referència
del Programa

1 Les polítiques públiques d'infància i adolescència avui: tendències generals i pautes evolutives

1.1 De la Declaració Universal dels Drets Humans a la Convenció dels Drets dels Infants

L'any 1946 l'Organització de les Nacions Unides (ONU) creava la Comissió de Drets Humans com a espai on elaborar i acordar la Declaració Universal dels Drets Humans, que va ser aprovada per l'Assemblea General el 10 de desembre de 1948. Aquesta declaració es veu complementada, més de vint anys després, per l'aprovació del Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals, i del Pacte de Drets Civils i Polítics, ambdós l'any 1969. Quedava així completat el marc bàsic de drets de les persones a escala mundial. Tant la Declaració de 1948 com els Pactes de 1969 feien referència a la infància, en termes del seu dret a la protecció i a la igualtat, sense marginacions ni desemparaments. Tot i així, no eren disposicions que adoptessin encara, com a perspectiva principal, la dels infants i adolescents com a subjectes actius de drets de ciutadania.

En paral·lel a les declaracions generals calia, doncs, treballar de forma específica l'àmbit dels drets de la infància. El 1959, l'Assemblea General de l'ONU aprovava la primera Declaració dels Drets dels Infants, la qual establia les bases que havien de conduir, el 1989, a l'aprovació de la Convenció dels Drets de la Infància, ratificada per l'Estat espanyol el 30 de novembre de 1990. També el 1990, l'ONU aprova la Declaració mundial sobre la supervivència, la protecció i el desenvolupament dels infants. És així com es completa, fins a l'actualitat, la producció de marcs normatius d'àmbit mundial específicament orientats a la infància.

La traducció del conjunt de declaracions, i sobretot de la Convenció de Drets de la Infància de 1989, en polítiques públiques concretes de participació, suport i protecció dels infants i adolescents s'ha dut a terme a través de múltiples vies. En destaquen dues:

- l'activitat de la Unió Europea i les polítiques d'infància dels estats membres en el marc dels seus respectius sistemes de benestar, i
- les polítiques integrals d'infància i adolescència desplegades des dels poders territorials, és a dir des de les esferes regionals i locals de proximitat.

1.2 Les polítiques públiques d'infància i adolescència a Europa

El 1991 el Consell d'Europa va elaborar i aprovar un projecte de Polítiques d'Infància que va servir de base per a l'aprovació de la Carta Europea dels Drets dels Infants l'any 1992. S'hi sol·licita als estats membres del Consell que s'adhereixin sense reserves a la Convenció de 1989 i que concretin les seves respectives polítiques integrals. L'any 1994, el Consell convoca la "Conferència sobre els infants en la vida de les famílies: participació i negociació", en la qual es debaten els camins de desplegament i concreció de la Carta Europea i la Convenció Universal. S'estableixen quatre premisses per a l'acció: *a)* impulsar la participació dels infants i implicar-los en la presa de decisions; *b)* promoure que esdevinguin subjectes actius i responsables en les esferes familiar, escolar i ciutadana; *c)* incrementar els recursos pressupostaris en polítiques d'infància; i *d)* fomentar la millora qualitativa dels serveis i l'intercanvi de bones pràctiques. Apunta, per primera vegada, el paradigma de la infància com a subjecte de ciutadania activa.

Cal dir que al llarg dels últims deu anys l'evolució d'una esfera europea de polítiques d'infància ha estat més aviat escassa. Es poden adduir algunes raons explicatives de la feblesa comunitària en matèria d'infància: *a)* la reduïda base legal dels tractats. Ni Maastricht l'any 1992 ni les posteriors reformes d'Amsterdam i Niça fixen una base competencial sòlida europea en matèria d'infància; *b)* la dispersió organitzativa i política de la infància en el marc de les institucions de la Unió; *c)* el predomini d'un enfocament de la ciutadania molt vinculat al mercat de treball: els ciutadans/es com a treballadors/es; aquí els infants queden invisibilitzats; i *d)* la manca d'un espai de participació i diàleg entre les principals ONG internacionals d'infància i les institucions de la UE. L'acció pública s'ha ubicat, sobretot, en el marc dels règims estatals de benestar i en el marc de les polítiques de proximitat. Caldrà, doncs, referir-s'hi amb una mica més d'extensió.

Infància i règims europeus de benestar: característiques bàsiques

Les polítiques d'infància a Europa reflecteixen en bona part la tipologia i l'evolució dels diferents models de benestar. En termes generals, l'estat de benestar es desenvolupa a partir de quatre grans camps de polítiques socials: xarxes educatives, sistemes públics de salut, esquemes de garantia d'ingressos (pensions i transferències socials), i serveis socials i d'atenció a la dependència. Hi ha quatre grans tipologies

d'estat de benestar: el liberal o anglosaxó (Gran Bretanya, Irlanda), el socialdemòcrata o escandinau (països nòrdics), el continental o democristià (França, Alemanya, Àustria, Holanda), i el llatí o mediterrani (Espanya, Itàlia, Grècia, Portugal).

- El model liberal combina els criteris universal i selectivoassistencial en la provisió de benestar a la ciutadania: les polítiques socials, per regla general, es financen mitjançant els impostos generals, però adopten una perspectiva de focalització en grups de risc que exclou, de fet, àmplies capes de població. Alhora, la perspectiva liberal es fonamenta a minimitzar la intervenció de l'estat al mateix temps que incentiva la provisió de benestar en el marc del mercat, especialment en els camps de la salut, l'educació i l'atenció social. La família i la infància pertanyen al món de la privacitat i són els seus membres els primers responsables a procurar per a si mateixos, per bé que en el marc d'una transferència familiar pública universal. Si fixem la mirada en la Gran Bretanya, però, els darrers governs laboristes han desenvolupat polítiques d'infància adreçades a prevenir la pobresa en l'entorn familiar, especialment pensant en els més petits. S'han promogut serveis universals a la petita infància i serveis extraescolars per facilitar la conciliació entre els mons del treball i la família. La dinàmica de desenvolupament d'aquestes polítiques se situa en l'àmbit local i es fonamenta en els partenariats. Els serveis que s'ofereixen no presenten una distinció exhaustiva entre els que són de titularitat pública, privada o associativa.
- En el model socialdemòcrata les prestacions de benestar són de caràcter universal, de gran cobertura i intensitat de protecció, finançades per la via fiscal i, en el cas de l'atenció social especialitzada, amb copagament en funció de la renda. La política social segueix una orientació igualitària, tant entre generacions com entre gèneres. S'afavoreix la provisió pública directa de serveis en comptes de les transferències monetàries. La presència dels serveis privats de benestar és marginal. La infància i les famílies disposen d'un ampli ventall de serveis públics de suport: des d'escoles bressol fins a atenció domiciliària universal de caràcter socioeducatiu. El criteri d'igualtat entre gèneres ha impulsat el desplegament d'un conjunt de regulacions laborals favorables a permisos i reduccions de jornada tant per a dones com per a homes, fet que ha provocat una certa refamiliarització de l'atenció a la infància, ara en el marc d'unes noves pautes d'igualtat de gènere.
- El model continental segueix els criteris del sistema de seguretat social de repartiment, és a dir, el principi contributiu per mitjà del qual empresaris i treballadors cotitzen obligatòriament en fons de previsió emparats per l'estat. La seva funció és donar cobertura a les possibles situacions de risc que puguin sorgir en

el cicle laboral. El sistema de protecció està basat en el model de família patriarcal, en la consideració de l'home treballador com el principal sustentador de la cobertura de les necessitats familiars. Aquesta circumstància, més la concepció de la família en tant que proveïdora d'atenció i cura, enforteix la vinculació de la dona a les tasques quotidianes pròpies de l'àmbit domèstic. Val a dir, però, que en el model es donen importants diferències que distingeixen uns països dels altres. França, per exemple, desenvolupa una política pronatalista que es tradueix en importants ajuts financers per a fills a càrrec, i amb una oferta molt diversificada de serveis públics d'infància. Alemanya, en canvi, no té una política pública d'infància integrada, malgrat l'existència de centres de dia per a infants petits, o serveis d'atenció domiciliària orientats a infants en risc en entorns familiars desestructurats, els quals són de responsabilitat local.

- El model mediterrani s'ha definit com una via intermèdia entre els models de cobertura universal i els de principi contributiu, o, alternativament, com una variant del model continental amb una base encara més familiarista. El cas espanyol és, en aquest sentit, paradigmàtic: és universalista pel que fa als seus sistemes de salut i educació, al mateix temps que ostenta una seguretat social de caràcter contributiu. El grau de desenvolupament en l'àmbit dels serveis socials públics és encara feble i inspirat en una idea assistencialista i familiarista clàssica. La producció de benestar es basa en les famílies, sobretot en les dones. Aquest és un factor explicatiu de la baixa participació relativa femenina en el mercat de treball i de la baixa taxa de fecunditat, conseqüència de les dificultats de conciliació entre els mons laboral i familiar.

A l'Estat espanyol, el Pla Estratègic Nacional d'Infància i Adolescència 2006-2009, aprovat el juny del 2006, i impulsat pel Ministeri de Treball i Afers Socials, ha esdevingut el primer marc integrat públic de política d'infància. A Catalunya, el Pla Integral de Suport a la Infància i l'Adolescència, i el procés participatiu d'elaboració i debat de les bases de la nova llei d'infància han configurat importants passos endavant. En general, tant a l'Estat espanyol com a Itàlia els respectius processos de descentralització territorial han fet emergir polítiques públiques d'infància en els àmbits autonòmic i municipal concretades en serveis no universals d'atenció prioritària a infants en risc o a nens i nenes en entorns familiars de pocs recursos. Més enllà de la diversitat pròpia de la tipologia de règims de benestar, poden apuntar-se algunes tendències comunes en el conjunt d'estats de la UE pel que fa a l'evolució recent de les polítiques d'infància:

- Tendència compartida cap a la reactivació de les polítiques d'infància. Aquesta reactivació s'articula a múltiples escales territorials i descansa en quatre pilars fonamentals: serveis de petita infància, serveis socioeducatius extraescolars, ajudes i transferències més generoses i àmplies per fill/a, i permisos de conciliació vinculats a la parentalitat.
- Posada en marxa de serveis, centres i espais dirigits al conjunt de les famílies i que tenen com a funció ser punt d'informació, assessorament, formació, orientació, ajuda mútua, debat, reflexió i intercanvi a l'entorn de l'experiència de la parentalitat. En aquests espais se cerquen respostes a problemes comuns, causats principalment per les transformacions generals de les dinàmiques familiars. Es pretén evitar l'aïllament de pares i mares, i propiciar canals de transmissió de bones pràctiques de criança, així com també la integració social d'infants i famílies immigrants. S'ofereixen suport i orientació psicològica als progenitors en el procés de criança dels fills i les filles, així com orientació legal a les parelles en situació de ruptura de la unió conjugal.
- Diversificació de l'oferta d'atenció social i educativa a la petita infància. Al costat de les escoles bressol convencionals es posen en marxa escoles d'horaris ampliats, espais relacionals, espais lúdics, serveis maternoinfantils, grups de joc i grups d'ajuda mútua, programes de *childminding*, etc. Potenciació de l'oferta d'educació en el lleure infantil i adolescent, per mitjà de casals, ludoteques, esplais, tallers, centres oberts i altres recursos socioculturals i esportius de base que connecten la xarxa escolar amb el territori.

1.3 Les polítiques públiques d'infància i adolescència en àmbits de proximitat: l'aportació dels governs locals

Els règims estatals de benestar han operat com a marcs per a l'impuls de noves polítiques d'infància i de família en termes de serveis, regulacions de conciliació i transferències econòmiques. Els governs locals han operat com els principals espais d'innovació i canvi de model en les polítiques d'infància més arrelades i connectades a la vida quotidiana dels petits i les famílies, als nous usos dels temps i dels espais de la ciutat.

Les polítiques locals d'infància i adolescència, en perspectiva general i comparada, s'han anat articulant a partir de quatre grans criteris rectors, de caràcter substantiu; i quatre principis organitzatius, de caràcter operatiu.

Criteris rectors

- La participació i la plena coresponsabilitat social dels infants, tot entenent que constitueixen subjectes de ciutadania i que, per tant, han de poder ser protagonistes dels afers col·lectius –i molt especialment dels que els afecten més directament– al mateix nivell que la resta de la ciutadania, sense mediacions innecessàries i amb impuls a la seva autonomia. Una societat i una ciutat per a totes les edats implica la presència dels infants com a actiu social de present, i no només com a perspectiva de futur.
- La igualtat d'oportunitats per a tots els infants i adolescents, amb independència dels seus orígens, circumstàncies socials i entorns familiars o convivencials de referència. Es tracta de fer de la infància la primera palanca social per a la igualtat, tot articulant-la amb el reconeixement de la diversitat de contextos de creixement dels nens i les nenes. La igualtat implica també l'opció preferencial per la infància en risc d'exclusió i en situació de pobresa.
- La pluralitat de contextos socioeducatius (escola, famílies, entitats, territori, lleure...) i, per tant, la plena coresponsabilitat de tots ells, instrumentada per mitjà de polítiques educatives d'infància que no segmentin, sinó que promoguin la posada en contacte i la interacció entre ells.
- La qualitat dels serveis d'infància, amb els equips professionals i els recursos infraestructurals i econòmics necessaris per tal de prestar una atenció que tendeixi a l'excel·lència en un context d'avenç cap a la universalització.

Principis organitzatius

- La definició integral i multidimensional de les polítiques, i la posada en marxa d'aquestes per mitjà d'espais de coordinació i transversalitat, tot articulant la perspectiva de la màxima proximitat possible amb mirades d'escala més àmplia que permetin la correcció de desequilibris i desigualtats entre territoris.
- La tendència cap a la diversificació de serveis i els processos de prestació el més personalitzats possible, no com a pèrdua de valors col·lectius –que han de romandre ben presents en els criteris rectors– sinó com a via d'apoderament dels infants i d'adaptació organitzativa a la creixent heterogeneïtat de la infància.
- La planificació operativa amb concreció clara de prioritats (infància en risc, suport a la parentalitat, coresponsabilitat educativa...) articulada a la necessitat de flexibilitat per tal d'adaptar les polítiques d'infància a un entorn ràpidament canviant.
- La recollida sistemàtica d'informació i l'anàlisi de la realitat de la infància i de les seves tendències evolutives per tal de produir una base sòlida i dinàmica de coneixement que acompanyi els processos de redefinició i avaluació de resultats i impactes de les polítiques d'infància.

Aquests criteris substantius i principis operatius han tendit a traduir-se en cinc grans àrees d'actuació de les polítiques locals d'infància:

- a) les polítiques de participació i protagonisme dels més petits,
- b) les polítiques educatives i de salut,
- c) les polítiques de suport a la parentalitat i als processos de criança,
- d) les polítiques de temps i vida quotidiana de les famílies i els infants,
- e) les polítiques d'atenció a la infància en dificultat social i pobresa.

En síntesi, les polítiques d'infància estan assolint el seu màxim desplegament a principis del segle XXI. Entre 1946 i 1990 es construeix un marc global de Drets dels Infants, proclamats en declaracions, cartes i convencions internacionals a les quals s'han adherit un alt nombre d'estats. La Unió Europea impulsa, al llarg dels últims vint anys, un procés de generalització de les polítiques d'infància en el conjunt dels règims de benestar europeus. L'heterogeneïtat d'estats de benestar marca les diferències, tot i que s'estableixen tendències compartides cap al creixement dels recursos i la universalitat dels serveis, en la mesura que la diversificació dels grups familiars esdevé present a totes les societats. Les ciutats passen a ser l'àmbit més

actiu i dinàmic en l'enfortiment i la redefinició de les polítiques públiques d'infància i adolescència. Es produeix un canvi de paradigma: de la protecció al protagonisme dels infants en ciutats amigables i acollidores, construïdes també des de la mirada dels nens i les nenes, amb igualtat d'oportunitats i amb la posada en valor de la pluralitat dels contextos socioeducatius.

2 El marc de referència i els principis rectors del Programa

2.1 El marc referencial del Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència

El marc referencial del Programa es configura a partir de quatre elements: *a)* les cartes de ciutats educadores i de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, de les quals Barcelona és signant (la primera compromet Barcelona amb polítiques que articulïn a la ciutat una xarxa de coresponsabilitat educativa potent envers els infants i els adolescents, i la segona posa l'èmfasi en els drets de la infància i en l'aposta de les ciutats per garantir-los); *b)* el programa Ciutats Amigues de la Infància impulsat per Unicef; *c)* el Programa d'Actuació Municipal 2004-2007; *d)* les propostes elaborades pel Grup de Treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social.

El Programa Ciutats Amigues de la Infància impulsat per Unicef

Ciutats Amigues de la Infància és un programa impulsat per Unicef –l'agència de l'ONU per a la promoció i la protecció de la infància– a escala mundial amb la pretensió de vincular la Convenció dels Drets dels Infants amb les polítiques locals d'infància i adolescència. Parteix de la doble constatació de l'acceleració del procés d'urbanització en el món i de l'increment de la rellevància de les ciutats com a espais on s'elaboren polítiques públiques que incideixen sobre els components bàsics del model de societat, entre ells el paper de la infància i la concepció d'aquesta com a subjecte de ciutadania amb drets exigibles. Així doncs, en la mesura que les ciutats posen en marxa polítiques d'infància cal que la Convenció de l'ONU de 1989 operi com a marc de referència: aquesta és la raó fonamental del Programa de Ciutats Amigues.

Barcelona sol·licita l'any 2006 a Unicef ser reconeguda Ciutat Amiga de la Infància, és a dir incorporar-se al Programa i a la xarxa de ciutats compromeses amb la Convenció Mundial. A principis de 2007, la sol·licitud de Barcelona és avaluada de forma positiva per Unicef i la ciutat n'obté el reconeixement. Des d'aquest moment, Barcelona queda compromesa a desenvolupar polítiques avançades d'infància d'acord amb el marc que estableix el Programa d'Unicef, el qual, per tant, s'incorpora com un element de referència central a l'hora de construir la part propositiva del Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència 2007-2010.

El marc referencial que aporta Ciutats Amigues de la Infància opera a partir de dos nivells: els quatre principis clau de la Convenció i els nou pilars bàsics del Programa.

Els quatre principis clau de la Convenció

- **Article 2: no discriminació**

Una ciutat inclusiva amb especial atenció a la multiplicitat de factors d'exclusió que es projecten sobre la infància: discapacitat, origen etnicocultural, treball infantil, nens/es del carrer, degradació de les relacions familiars i afectives...

- **Article 3: interès superior de la infància**

Situar els infants i adolescents en el centre de l'agenda política municipal, de tal manera que el conjunt d'actuacions sectorials incorporin els interessos i la mirada dels més petits. Avaluar de forma general l'impacte de totes les polítiques públiques sobre la realitat i les tendències de la infància.

- **Article 6: dret a la vida i al màxim desenvolupament humà dels infants**

Maximitzar tots els vectors del desenvolupament i la creixença dels infants amb dignitat: desenvolupament físic, psicològic, emocional, ètic, social... Situar la vida dels infants com a bé superior i dotar les condicions perquè aquesta es visqui amb benestar i felicitat.

- **Article 12: escoltar les nenes i els nens, respectar els seus punts de vista**

Promoure la participació activa dels infants com a ciutadans i subjectes de dret, assegurant-los la llibertat per expressar els seus punts de vista sobre totes les qüestions que els afecten, i garantint que les seves opinions seran tingudes en compte seriosament: en el govern local, en els barris, a les escoles i a les famílies.

Els nou pilars bàsics del Programa

- La participació infantil en els processos de presa de decisions municipals.
- L'impuls a un marc legal garantidor de drets.
- Un programa o agenda d'infància transversal que vinculi el conjunt d'àrees.
- Espais o mecanismes estables de coordinació intersectorial d'infància.
- Avaluació de l'impacte de les polítiques municipals sobre la realitat infantil.
- Un pressupost integrat que reculli totes les dimensions de la política d'infància.
- Informes i anàlisis periòdics sobre l'estat de la infància.
- Sensibilització ciutadana potent sobre els drets dels infants.
- Suport al teixit social i d'ONG que treballen en l'àmbit de la infància.

En síntesi, en la mesura que Barcelona ha obtingut el reconeixement i ha passat a formar part de la Xarxa Mundial de Ciutats Amigues de la Infància, els quatre principis i els nous pilars esmentats passen a ser components ineludibles del marc de referència de les polítiques municipals d'infància.

El Programa d'Actuació Municipal 2004-2007

Objectiu estratègic

Fer de Barcelona una ciutat respectuosa i promotora dels drets de la infància i l'adolescència. Articular un espai socioeducatiu potent com a garantia del ple desenvolupament personal dels infants, i de la vinculació d'aquests a processos i valors de solidaritat. Actuar de forma específica amb l'objectiu de prevenir, atendre i superar les situacions d'infància i adolescència en risc.

1. Promoure i garantir de forma progressiva que els espais públics, els equipaments, els serveis i les activitats de l'Ajuntament comptin amb estratègies adreçades i pensades pels i per als infants, per tal de fer de Barcelona una ciutat dels nens i les nenes: amigable, responsable i acollidora dels seus ciutadans i ciutadanes més joves.
2. Promoure estratègies innovadores de participació dels infants i dels adolescents en tots els districtes, així com en propostes i projectes de ciutat, com a via per fer efectiu el dret dels més petits a la ciutadania, i com a camí perquè Barcelona s'enriqueixi amb la creativitat dels ciutadans i les ciutadanes més joves.
3. Elaborar un pla d'acció socioeducativa, dotat amb recursos, que prevegi la col·laboració entre tots els serveis personals, per tal d'articular i dotar d'orientació estratègica el conjunt de serveis i recursos d'infància i adolescència, des d'una perspectiva integradora, de promoció, prevenció i atenció. Aquest pla d'acció socioeducativa haurà de preveure, entre altres, les prioritats següents:
 - Impulsar una xarxa integrada i de proximitat, vertebrada pel sector públic local, de recursos per atendre la petita infància (0-3 anys) i les famílies.
 - Millorar i garantir la detecció proactiva i la intervenció amb infants i adolescents en situació de vulnerabilitat i risc, per mitjà de l'establiment de circuits i protocols consensuats entre els diferents agents institucionals i associatius del territori.

- Millorar la coordinació entre administracions per garantir l'atenció integral als infants i adolescents absentistes.
 - Actuar davant qualsevol tipus de violència.
4. Tractar de forma prioritària les formes emergents de pobresa i exclusió dels infants dins dels grups familiars. Impulsar un pla d'acció interinstitucional en coordinació amb les xarxes de barri per abordar la mendicitat infantil.
 5. Plantejar de forma immediata l'assumpció del finançament i la transferència de les competències avui delegades a l'Ajuntament per la Direcció General d'Atenció a la Infància (DGAIA), amb l'objectiu de potenciar i millorar la intervenció dels equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA), revisant el model d'actuació i fent més èmfasi en la funció de tractament.
 6. Generar i activar una Xarxa Social d'Acció per la Infància, entesa com a nou impuls a les estratègies de participació i coresponsabilització entre l'Ajuntament i el conjunt d'entitats de la ciutat que treballen en aquest àmbit. Potenciar el paper del Consell Municipal de Benestar Social, i en concret del Grup de Treball d'Infància i Adolescència, com a referent participatiu i d'impuls de la xarxa.
 7. Millorar la capacitat de resposta integral a les necessitats dels menors immigrants no acompanyats. Establir un nou acord interinstitucional per al Programa d'Atenció a Menors Estrangers sense Referents Familiars (MEINA), amb els objectius de consolidar i enfortir els recursos existents, i millorar els circuits i mecanismes per a la detecció de les situacions de risc, l'atenció integral i la inserció social d'aquests menors.
 8. Promoure estratègies potents de coneixement i recerca sobre les dinàmiques de la infància i l'adolescència, com a base per a la programació d'accions, però també per dotar de visibilitat ciutadana la realitat dels infants de la ciutat.
 9. Potenciar i millorar el Servei d'Acolliment Familiar de l'Ajuntament, en el marc d'un nou conveni amb l'Institut Català d'Acolliments i Adopcions, per tal que assumeixi tots els acolliments amb mesura administrativa de la ciutat.

Les propostes del Grup de Treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social

El Grup de Treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social (CMBS) de Barcelona ha abordat des d'octubre del 2004 un conjunt de temes clau per al desenvolupament de les polítiques d'infància i adolescència a la ciutat de Barcelona, i que han estat bàsics per a l'elaboració d'aquest Programa. En el conjunt de sessions de treball del Grup s'han debatut i perfilat propostes d'actuació dirigides a millorar de manera qualitativa i quantitativa l'atenció al desenvolupament integral dels infants i els adolescents, i a fomentar la seva participació en la construcció d'aquest espai comunitari que és Barcelona.

El Grup de Treball d'Infància del CMBS proposa que el Programa Municipal d'Infància i Adolescència aglutini les diferents accions que es duen a terme a Barcelona orientades a aquest sector de població des dels diferents àmbits. Per aquest motiu el Grup considera prioritari que l'Ajuntament vetlli perquè el Programa sigui transversal i incorpori la lògica de la xarxa, tot promovent els mecanismes i els instruments de coordinació i participació pertinents de tots els àmbits de l'Ajuntament i del teixit social. Cal fer èmfasi en l'articulació d'un espai horitzontal que garanteixi la coordinació i el desplegament integral i eficaç del Programa.

En el context d'aquesta proposta general, el Consell Municipal de Benestar Social ha aprovat, a instàncies del Grup d'Infància, les següents propostes concretes d'acció, que s'incorporen com a marc referencial del Programa:

- Impulsar el reconeixement de Barcelona com a Ciutat Amiga de la Infància.
- Donar suport a la iniciativa de la Comissió d'Infància de Justícia i Pau de sol·licitar al Parlament de Catalunya la constitució de la figura d'un observador parlamentari que vetlli per l'aplicació i el desenvolupament de la Convenció dels Drets de la Infància a les lleis catalanes. Es proposa que, per tal de garantir l'eficàcia de la seva tasca, aquest sigui un diputat o diputada del Parlament.
- Promoure el reconeixement efectiu dels anomenats "Centres Oberts" dins la xarxa de serveis socials d'atenció primària, tot consolidant els convenis de col·laboració amb la xarxa dels "Centres Oberts".
- Reforçar els equips d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA). Millorar el circuit i revisar el model organitzatiu i estructural d'atenció i protecció a la infància en risc, tot prioritzant els recursos de família d'acollida i impulsant una gestió més àgil, eficaç i arrelada al territori.

- Reforçar la dimensió de la infància i la participació dels més petits en tots els àmbits dels serveis municipals a les persones. Enfortir l'espai socioeducatiu i, en concret, els consells escolars municipals i el projecte educatiu de ciutat.
- Tenir en compte les diferències de necessitats en funció del gènere (nois i noies) en el disseny de tots els programes municipals. Vetllar perquè el reconeixement d'aquestes diferències no esdevingui, en cap cas, font de desigualtat.
- Vetllar per a un tractament comunicatiu de la infància rigorós i sensible.
- Demanar a l'alcalde que a cada naixement d'un nadó a la ciutat enviï als pares el text de la Convenció dels Drets dels Infants de l'ONU, amb el compromís d'impulsar-los i fer de Barcelona una ciutat per als infants.

2.2 Principis i conceptes en què es basa el Programa

Del Programa Ciutats Amigues de la Infància, dels compromisos del PAM 2004-2007 i de les propostes del Grup d'Infància del CMBS, com a marc referencial del Programa, poden extraure-se'n sis principis o criteris rectors en els quals es basen les línies estratègiques, els objectius i les accions que configuren la part propositiva del Programa Municipal d'Infància i Adolescència. Aquests són, en síntesi, els principis i conceptes referits:

A) Infància i adolescència com a etapes del cicle vital

Del naixement fins a l'inici de l'etapa de joventut es desplega un període clau per al desenvolupament personal. Distingim tres etapes:

a) La petita infància, dels 0 als 3 anys, que es caracteritza per un desenvolupament ràpid a escales psicològica, motriu i social, s'adquireix el llenguatge i la deambulació. És una etapa en què l'adquisició progressiva d'autonomia ha de configurar una base sòlida per a les següents etapes de creixement físic i emocional.

b) La infància, dels 4 als 11 anys, és l'etapa central. Es van concretant elements d'autonomia i es conformen pautes de relació interpersonal i interacció social amb l'entorn familiar i comunitari.

c) L'adolescència, dels 12 als 16 anys, és una etapa amb forts elements de trànsit cap al món del jove adult, però per damunt de tot són uns anys de canvis biològics –adquisició de la maduresa sexual–, emocionals i psicosocials molt intensos. És sovint una etapa en la qual s'expressen elements de contradicció i conflicte amb l'entorn, i de tipus intergeneracional.

Les polítiques públiques han de tenir en compte les tres etapes evolutives per tal de dissenyar de forma apropiada els recursos de suport prioritaris a cada etapa.

B) Els drets dels infants i dels adolescents

El Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència vol traduir en polítiques de proximitat el conjunt de drets recollits a la Convenció de l'ONU de 1989. Assumeix, doncs, la perspectiva d'ubicar l'actuació pública en matèria d'infància en un marc de drets inalienables de tots els nens i les nenes. Aquests drets poden agrupar-se en quatre categories bàsiques: *a)* dret a la vida i a la cobertura de totes les necessitats bàsiques; *b)* dret al ple desenvolupament personal en totes les dimensions (física, psicològica, emocional, afectiva, relacional, social); *c)* dret a la participació en les qüestions que els afecten en el pla educatiu, comunitari i ciutadà; *d)* dret a la protecció davant tota mena de situacions de risc (desatenció, negligències, abusos, explotació, pobresa...).

C) Els infants i els adolescents com a subjectes de ciutadania activa

El concepte de ciutadania activa implica voluntat, oportunitats i capacitat de participar en els afers col·lectius, en la presa de decisions que configuren el model de societat i de ciutat que es vol construir. Els infants poden i han de ser part d'un projecte de ciutadania activa. Han de vincular-se a la comprensió i a l'elaboració de respostes ciutadanes davant de les qüestions que els afecten. L'edat passa a ser irrelevant com a criteri d'accés a la ciutadania. De la ciutat adultocràtica, en la qual els infants són subjectes passius, que en el millor dels casos, han de ser protegits, i són considerats –en clau paternalista– com el futur de la societat, cal transitar a la ciutat per a totes les edats, amb diàlegs, negociacions i acords intergeneracionals, en la qual els infants són també el present i, per tant, protagonistes de processos i decisions que els fan portadors de drets i subjectes de responsabilitats. En aquest model de ciutat la participació és considerada com a aprenentatge per a l'autonomia, com a oportunitat de creixement personal i vinculació relacional, com a dinàmica per mitjà de la qual construir entorns educatius i convivencials que responguin, també, a la mirada o perspectiva dels nens i les nenes.

D) Infants i relacions familiars de qualitat

Els infants necessiten un context de familiaritat que en tingui cura i proveeixi suport i afecte. L'evolució fisiològica, intel·lectual i psicològica dels infants configura una tríada integral fortament vinculada a les relacions familiars que s'estableixen. L'estructura de personalitat depèn en bona part del tipus, la qualitat i la intensitat dels vincles familiars. El grup familiar constitueix un entorn de convivència tramat per relacions afectives; els infants hi desenvolupen els seus processos d'individuació i autonomia, i hi reben elements de referència per a la seva socialització. Les relacions familiars avui viuen una triple tendència de canvi: *a)* del model autoritari i jeràrquic a un model on les normes, les oportunitats i els límits es negocien; *b)* del model tradicional a la diversitat d'estructures (monoparentalitat, ruptures i impactes en la relació dels infants amb el progenitor no convivent, avis amb rols parentals...); *c)* pressions sobre la gestió del temps familiar en la vida quotidiana, dificultat de conciliar horaris i tendència cap a la desfamiliarització de franges de temps socioeducatiu (activitats extraescolars, esports, lleure no formalitzat...). Les polítiques públiques d'infància hauran de proveir tots els elements de suport necessaris per impulsar relacions familiars de qualitat, que enforteixin els elements positius dels canvis (interaccions negociades, autonomia, diversitat) i en previnguin els riscos (manca de temps familiar, desigualtats en funció del tipus de nucli...).

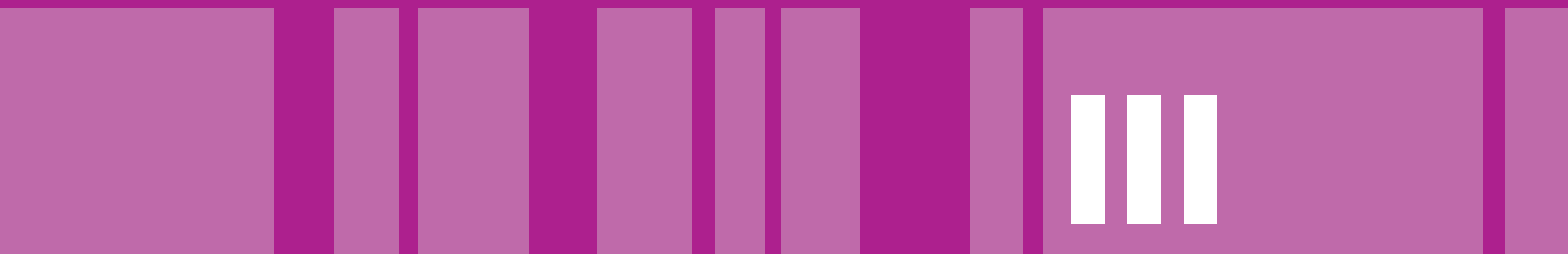
E) Xarxes i coresponsabilitat en el desenvolupament dels infants

El desenvolupament dels infants requereix travar xarxes educatives potents que travessin i dotin de significats i referències el conjunt d'espais per on transita la vida quotidiana dels nens i les nenes. L'educació dels infants desborda els marcs familiars, però aquests no poden renunciar a rols educatius cabdals. L'escola no pot monopolitzar, com a institució especialitzada, les tasques educatives; preserva, tanmateix, rols fonamentals. El territori i el seu capital social i comunitari configuren espais carregats de potencial en valors educatius. Les polítiques d'infància han d'impulsar veritables contractes socioeducatius entre les famílies, les escoles, el teixit social, els espais de lleure, els moviments socials... Cal activar els valors educatius dels nous models familiars superadors de l'autoritat jeràrquica, cal incorporar tot tipus d'agents ciutadans a l'educació, i cal que les escoles enforteixin projectes educatius de centre i s'obrin a la diversitat social i cultural del territori, per tal de reflectir-la i incorporar-la sense recels. L'articulació en xarxa de tots aquests components ha de generar mars de coresponsabilitat per al desenvolupament humà –físic, emocional i relacional– de tots els nens i les nenes.

F) Infants i vulnerabilitat: riscos i situacions de fragilitat i exclusió

Les desigualtats socials s'expressen en el món de les famílies i de la infància. Els principals factors d'exclusió social –laborals, educatius, residencials– afecten persones de totes les edats, així com famílies vulnerables amb infants i adolescents. A més a més, la infància i l'adolescència presenten una estructura de riscos específics de vulnerabilitat: són etapes fràgils en el cicle vital de les persones. Els nens i les nenes disposen de menys recursos d'autonomia que els adults. Necessiten contextos de suport, afecte i cura. Aquests contextos no sempre hi són; poden tenir mancances, poden ser, fins i tot, espais que fan precària la vida dels infants en les seves dimensions físiques o emocionals. La pobresa infantil o els riscos d'exclusió dels infants en nuclis familiars monoparentals o immigrants són avui realitats persistents o emergents. Les polítiques públiques d'infància han de prevenir i actuar contra la pobresa i l'exclusió infantil, tot garantint la satisfacció de necessitats i propiciant entorns que permetin un creixement personal digne. Una ciutat inclusiva amb tots els seus infants i adolescents és un indicador clau d'igualtat i qualitat democràtica.

En síntesi, la part propositiva del Programa d'Infància i Adolescència presenta un ventall de línies de treball, objectius i accions que tenen el repte de ser coherents amb els criteris o idees força de diversitat d'etapes evolutives, de drets inalienables dels infants, dels nens i les nenes com a subjectes de ciutadania activa, de relacions familiars de qualitat, de coresponsabilitat socioeducativa, i d'atenció preferent als infants en situació de pobresa i risc d'exclusió.

Les propostes
i els compromisos
per al període
2007-2010

1 Línies estratègiques, objectius i accions

5 línies estratègiques, 19 objectius, 65 accions

Línia estratègica 1	Ciutat amigable, responsable, acollidora i promotora del protagonisme actiu i dels drets dels infants	4 objectius operatius	16 accions
Línia estratègica 2	Serveis i programes d'atenció integral a les famílies amb infants i adolescents	4 objectius operatius	12 accions
Línia estratègica 3	Acció socioeducativa transversal i de proximitat per a totes les etapes de creixement (petita infància, infància i adolescència)	3 objectius operatius	13 accions
Línia estratègica 4	Serveis i programes d'atenció i protecció a la infància vulnerable i en situació de risc social	5 objectius operatius	13 accions
Línia estratègica 5	Treball en xarxa entre l'Ajuntament i les entitats d'infància i adolescència. Eines de recerca sobre la realitat i les dinàmiques de la infància	3 objectius operatius	11 accions

Línia estratègica 1

Impulsar línies de treball i accions per fer de Barcelona una ciutat més amigable, responsable i acollidora per als infants i adolescents. Promoure processos innovadors d'implicació, participació i protagonisme actiu que facilitin la construcció de la ciutat des de la perspectiva dels seus infants i adolescents.

Objectiu operatiu 1.1

Impulsar l'adaptació progressiva dels serveis i les activitats de la ciutat a les necessitats dels infants i els adolescents

Accions

1. Seguiment dels compromisos —adquirits a partir del reconeixement de Barcelona com a “Ciutat Amiga de la Infància” per part d'UNICEF—. Aquesta iniciativa vincula les ciutats reconegudes al desenvolupament de polítiques avançades d'infància i d'espais de participació dels infants.

2. Millorar i adaptar els serveis i el conjunt d'iniciatives municipals per tal que incorporin les perspectives i les necessitats dels infants.

- Millorar els sistemes d'informació municipal, tant de ciutat com de districtes, adreçats a la població infantil i adolescent. Incorporar els resultats de l'enquesta de salut per a infants de 0 a 14 anys sobre salut percebuda i utilització de serveis. Consolidar la guia d'oferta esportiva per a infants i joves fora d'horari lectiu, així com les guies d'activitats als equipaments culturals (museus i biblioteques).
- Impulsar l'adequació d'horaris dels diferents serveis municipals amb l'objectiu d'acostar-los als infants i a les seves famílies, tot facilitant-ne la utilització.
- Garantir que els actes organitzats o impulsats per l'Ajuntament incorporin la perspectiva dels infants i adolescents, i s'adaptin a les seves necessitats.
- Facilitar, de forma específica, el coneixement de la ciutat i de les activitats ciutadanes als infants i les famílies novvingudes.
- Optimitzar l'ús del protocol de persones novvingudes, des de les escoles i amb la col·laboració dels agents de salut comunitària, com una eina bàsica per facilitar l'ús dels serveis de salut i per detectar situacions de major necessitat o risc.
- Ampliar les iniciatives d'obertura dels patis escolars al barri, i utilitzar-los com a espais per fer activitats esportives i d'educació en el lleure.

3. Promoure o enfortir, en el marc dels serveis municipals, espais o programes específics per a infants i adolescents en els àmbits de la promoció cultural i cívica, l'esport, els drets humans i el temps lliure.

- Lleure: programació estable d'espectacles i activitats infantils als centres cívics i altres equipaments.
- Cultura: programes i espais de difusió i creació cultural per a infants als museus i a la xarxa de biblioteques amb iniciatives com Lletra Petita (espectacles de petit format); Sac de Rondalles (narracions); Què Llegim i el Cau dels Somnis (recomanació de lectures); Mots en Joc (tallers de lectura); Aperitius Musicals (audicions); els Tovets (difusió de la lectura per a la petita infància); Enreda't amb l'Acció (tallers de lectura per a preadolescents); Bany de lletres (activitats d'estiu). I altres activitats relacionades amb el territori a cada biblioteca.
- Esport: pla d'esport en edat escolar, activitats de promoció esportiva per a infants a tots els districtes i barris de Barcelona.
- Parcs i platges: programa d'activitats esportives als espais verds. Renovació i ampliació de jocs infantils i increment d'espais.
- Drets humans: seguir potenciant programes i projectes de sensibilització sobre els drets humans.

Objectiu operatiu 1.2

Impulsar l'adaptació progressiva dels espais públics de la ciutat a les necessitats dels infants i dels adolescents

Accions

4. Promoure un espai públic amb capacitat d'incorporar valors educatius per a infants i adolescents (valors educatius en àmbits com la convivència; el foment de la interculturalitat, el medi ambient i la sostenibilitat; la mobilitat i el transport públic...).
5. Apostar per un espai públic generador d'autonomia per als infants i els adolescents i promotor de vincles comunitaris i de solidaritat envers els infants. Potenciar i estendre els projectes de Camins Escolars i Camins Amics, en els quals es treballa l'autonomia dels infants a partir de la interacció amb els seus entorns quotidians.
6. Impulsar les polítiques d'accessibilitat física i comunicativa universal per tal de fer una ciutat sense barreres per als nens i les nenes amb discapacitat.
 - Culminar l'actual pla d'accessibilitat i obrir noves perspectives d'accessibilitat per als infants.
 - Seguir adaptant parcs i àrees de joc infantils.
 - Continuar les accions de sensibilització respecte a l'accessibilitat tant a escala de tota la ciutadania com dels tècnics municipals.
7. Fer un espai públic segur i saludable per als infants i adolescents.
 - Treballar la prevenció des de la perspectiva dels més petits a través dels consells de Seguretat i Prevenció de tots els districtes de la ciutat.
 - Promoure que les noves tecnologies siguin segures per a infants i adolescents.
 - Promoure tots els elements de seguretat necessaris en el procés de renovació de les àrees de joc infantil dels parcs i les places de la ciutat.

Objectiu operatiu 1.3

Impulsar un ventall d'estratègies innovadores de participació i d'opinió dels infants i dels adolescents en la construcció de la ciutat

Accions

8. Enfortir els espais municipals de participació que impliquen la presència directa dels infants i els adolescents. Explorar i crear noves fórmules de participació dels nens i les nenes. Cal garantir les aportacions dels col·lectius més vulnerables. (Audiències públiques, consells escolars, pregó de les Festes de la Laia, espais digitals: webs dels infants i fòrums...)
 - Creació d'un projecte innovador de Consell participatiu dels infants que tingui en compte tots els col·lectius d'infants de la ciutat.
 - Donar suport a la realització de la campanya d'eleccions de representants d'alumnes als Consells Escolars de Centre, així com en la formació dels nous representants.

9. Impulsar la participació dels infants en la definició i el desplegament de serveis, equipaments i iniciatives municipals, tant de caràcter general com orientades específicament als més petits (activitats culturals i esportives, serveis de promoció social d'infants, iniciatives impulsades per la xarxa associativa de temps lliure...).

10. Seguir promovent la participació dels infants i adolescents en el disseny i la rehabilitació dels espais públics, i, més en general, en els processos de configuració urbanística i paisatgística de la ciutat.
 - Creació de la xarxa de col·laboració veïnal als parcs (amb voluntaris, escoles, etc.).

11. Crear un disseny del Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència adaptat als infants, i enriquir el Programa amb les seves aportacions.

12. Enfortir la presència i la veu dels infants en els mitjans de comunicació. Treballar perquè els mitjans incorporin la mirada dels infants; impulsar programes fets amb els infants i per als infants; garantir específicament la participació dels infants en els mitjans de comunicació públics i de proximitat.
13. Elaborar i difondre un banc de bones pràctiques i pràctiques innovadores de participació infantil en tots els àmbits, incloent-hi el familiar, com a instrument dinàmic al servei de la millora metodològica de la participació dels més petits i com a eina al servei de l'enfortiment continu de la ciutadania infantil activa.

Objectiu operatiu 1.4

Enfortir i difondre els drets dels infants en la perspectiva d'una ciutat per a totes les edats, en el marc d'una ciutadania infantil plena reconeguda pel conjunt de la societat

Accions

14. Impulsar i enfortir el treball permanent de l'Ajuntament i d'altres agents públics i socials en favor dels drets dels infants, a través de l'acció municipal, la pedagogia i la sensibilització ciutadana, i la vinculació amb iniciatives i campanyes d'àmbit internacional.
15. Enfortir la celebració del 20 de novembre, Dia Internacional dels Infants, com a data de referència en la qual visualitzar i reconèixer totes les dimensions de la infància a la ciutat, així com expressar el compromís de l'Ajuntament amb els Drets dels Infants a tot el món i la lluita contra tota mena d'explotació infantil.
 - Crear els Premis del Dia Internacional dels Infants.
 - Concretar la vinculació de Barcelona amb els Objectius del Mil·lenni de l'ONU pel que fa a infància.
 - Commemoració d'altres dates amb relació a la infància (4 de juny, infants víctimes d'agressions; 16 d'abril, abolicció de l'esclavitud infantil...).
16. Participar de forma activa en els congressos mundials sobre drets de la infància i l'adolescència.

Línia estratègica 2

Impulsar l'atenció integral a les famílies amb infants i adolescents en el desenvolupament de les seves funcions parentals.

Objectiu operatiu 2.1

Enfortir i ampliar els programes i serveis dirigits a donar suport a la funció parental, de cura i educativa, de famílies amb infants i adolescents

Accions

1. Definir i visualitzar l'Espai d'Informació, Orientació i Assessorament a les Famílies com a punt d'atenció i de referència clau per a les famílies amb infants i adolescents de la ciutat. Aquest espai, amb professionals especialitzats en famílies, atindrà consultes i donarà orientació i informació vinculada al desenvolupament d'habilitats educatives.
2. Promoure la informació, formació i acompanyament de les famílies per tal d'afavorir la responsabilitat en la criança i el desenvolupament d'habilitats educatives d'infants i adolescents.
 - Impulsar espais de relació entre les famílies amb infants i les escoles per tal de generar un context educatiu compartit (associacions de mares i pares d'alumnes, escoles de pares i mares, consells escolars...), així com espais d'informació i formació per a pares i mares en aquells temes d'especial preocupació (hàbits, consums...). Continuar oferint el Programa de formació de famílies *Educar dia a dia els nostres fills i filles*. Afavorir el procés participatiu i l'associacionisme en un context socioeducatiu. Donar suport a les associacions de mares i pares d'alumnes i facilitar mecanismes per augmentar la seva capacitat de gestió en matèries extraescolars.
 - Elaboració de la *Guia de suport educatiu* orientada a donar eines que ajudin a millorar les actituds, les habilitats i els coneixements en el procés educatiu dels fills i les filles.
 - Impulsar espais de relació entre les famílies amb infants i els recursos de lleure de caràcter complementari a l'escola (casals, ludoteques, centres oberts, activitats de vacances, programa de temps de lleure als museus...) per tal d'enfortir la dimensió socioeducativa d'aquests i la implicació de les famílies en aquesta dimensió.

- Promoure espais d'intercanvi comunitari entre les famílies amb infants i la xarxa associativa que enforteixin la dimensió educativa del territori i la implicació de les famílies en aquesta dimensió (associacions de veïns, esplais, clubs esportius...).
 - Promoure i donar suport a grups d'ajuda mútua de pares i mares amb fills/es petits.
 - Orientar les famílies respecte al tipus d'esport més convenient per als fills i les filles, així com del rol que han de tenir les famílies en la pràctica esportiva dels infants i adolescents.
 - Apropar internet a les famílies. Informació i difusió d'espais web de suport a pares i mares (www.bcn.cat/cem/paresimares, i www.bcn.cat/educació).
 - Consolidar recursos documentals i d'informació per a la funció parental a les biblioteques per a pares i mares (Racó de pares i mares).
3. Crear grups de suport psicosocial i psicoeducatiu, orientats a enfortir habilitats parentals, que atenguin aquells temes o situacions de més dificultat o necessitat per a: famílies d'un sol progenitor, avis/àvies cuidadors/es d'infants, pares i mares adolescents, o altres situacions específiques.

Objectiu operatiu 2.2

Suport i atenció a les funcions parentals al llarg del cicle familiar, per tal d'ajudar a superar les crisis i dificultats evolutives vinculades a la realitat d'infants i adolescents

Accions

4. Millorar els serveis d'informació, orientació i atenció a les famílies amb fills/es als serveis socials d'atenció primària (SSAP): enfortir els SSAP en tasques de suport psicosocial i socioeducatiu a les famílies i als seus fills/es; impulsar protocols d'actuació específica a famílies novingudes amb infants.
5. Impulsar l'adequació del Servei d'Atenció Domiciliària (SAD) per a famílies amb fills i filles que tenen especials dificultats de criança i educació. Garantir el perfil i la formació dels seus professionals.

6. Promoure i difondre l'acolliment familiar temporal amb l'objectiu de donar suport a les famílies en la cura dels fills i les filles en períodes de dificultats.
7. Potenciar la mediació familiar com a recurs preventiu i de gestió alternativa de situacions de conflicte en el context de famílies amb fills/es. Orientar-lo específicament al suport en l'exercici de la coparentalitat dels pares i les mares en processos de separació o divorci amb fills/es menors.

Objectiu operatiu 2.3

Enfortir els serveis i els programes per a la petita infància (de 0 a 3 anys): xarxa d'escoles bressol i altres recursos educatius, socio-sanitaris i relacionals complementaris

Accions

8. Afavorir, per mitjà de programes i serveis específics, la cria i l'educació de la petita infància en les seves diverses dimensions. Enfortir les dinàmiques de relació dels pares i les mares amb els fills i les filles durant l'etapa de 0 a 3 anys.
 - Continuar desplegant el programa d'ampliació de la xarxa d'escoles bressol al conjunt de districtes.
 - Impulsar programes i equipaments socioeducatius de tipus relacional per a la petita infància (espais familiars, ludoteques en família i espais relacionals a les biblioteques públiques amb narracions i espais de lectura: iniciatives Nascuts per Llegir i Els Tovets).
 - Enfortir els programes d'atenció socio-sanitària i de suport maternoinfantil, atenant de forma específica les situacions de més vulnerabilitat infantil i familiar (programa Ja tenim un fill, serveis d'atenció precoç...).
 - Programa Nadons aquàtics en família.
9. Facilitar que es pugui articular de forma satisfactòria la cria i l'educació dels infants petits amb els temps laborals i personals dels pares i les mares.
 - Xarxa d'escoles bressol. Preveure i promoure projectes d'atenció per a períodes de vacances. Promoure iniciatives des de les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA) per tal d'adaptar els serveis de les escoles bressol a noves necessitats horàries.

- Llars bressol de 24 hores per a aquelles situacions excepcionals en les quals cal fer compatible la cura de l'infant amb un horari laboral nocturn i/o de cap de setmana.
- Llars familiars. Estudiar la possibilitat de posada en marxa d'un projecte de persones cuidadores d'infants als seus propis domicilis, mitjançant la formació, el suport, l'habilitació i el registre municipal, bé en horaris laborals ordinaris o en horaris especials i caps de setmana.
- Projecte Entre mares i pares, servei mutu de cura dels fills i les filles entre mares i pares. Adreçat prioritàriament a famílies monoparentals amb fills o filles de 0 a 3 anys.

Objectiu operatiu 2.4

Enfortir els serveis i els programes socioeducatius per a famílies amb fills i filles adolescents (12-15 anys)

Accions

10. Promoure i enfortir serveis i programes, amb participació d'Instituts d'educació secundària, Àrees bàsiques de salut i SSAP, que abordin amb les famílies el tractament de problemàtiques sociosanitàries i la promoció estils de vida saludables al llarg de l'adolescència (prevenció de consum de substàncies psicoactives; orientació en drogodependències per a famílies i joves consumidors; alimentació saludable, programes preventius d'embarassos no desitjats en noies adolescents).
11. Promoure i consolidar iniciatives orientades a assegurar l'èxit escolar i afrontar els casos d'absentisme en l'adolescència. (Projecte Èxit; comissions socials i grups de suport a pares i mares amb fills/es adolescents; accions formatives i taules de debat temàtiques...)
12. Concretar iniciatives perquè els centres de secundària siguin espais de convivència basada en el respecte entre els alumnes i entre aquests i el professorat. Definir als instituts espais especialment pensats per ser emprats com a punt de trobada i relació entre nois i noies.

Línia estratègica 3

Desenvolupar un entramat sòlid de recursos d'acció socioeducativa, amb caràcter transversal i de proximitat, des d'una perspectiva integrada de promoció, prevenció i atenció, i amb capacitat de suport a les diferents etapes de creixement dels infants i els adolescents.

Objectiu operatiu 3.1

Desenvolupar una política pública municipal d'acció socioeducativa de caràcter multidimensional i adaptada a les diferents fases del procés de creixement d'infants i adolescents

Accions

1. Enfortir i ampliar el conjunt de projectes que impliquen la interrelació entre les escoles i la resta d'agents i dinàmiques educatius del territori.

- Potenciar el Projecte Educatiu de Ciutat com a xarxa de pràctiques de coresponsabilitat social en l'educació dels infants i els adolescents.
- Potenciar i estendre els Plans Educatius d'Entorn com a projectes que impulsen activitats educatives en l'entorn escolar, i garantir estratègies d'igualtat d'oportunitats.
- Desplegar, des de criteris de coordinació de base territorial, el conjunt d'activitats vinculades als centres educatius fora de l'horari escolar (la iniciativa Temps de barri, temps educatiu compartit).
- Desplegar el Pla de l'Esport Escolar com a catàleg integrat de l'oferta esportiva per a infants.
- Elaborar i difondre un directori integrat de recursos socioeducatius i de lleure de la ciutat, aprofitant les noves tecnologies per informar i compartir recursos del barri.
- Potenciar les activitats que promoguin la interculturalitat, el coneixement mutu i la convivència respectuosa entre comunitats a l'escola i el seu entorn.
- Impulsar plans d'acollida dels centres educatius i de les AMPA per a les famílies nouvingudes. Dotació i suport als centres docents amb gran nombre d'alumnat immigrant. Comprometre el conjunt de centres concertats en la incorporació d'alumnat immigrant del territori.
- Avançar en el finançament públic dels llibres de text. Garantir els ajuts necessaris de menjador.

- Donar suport a programes de socialització de llibres escolars.
- Elaborar propostes d'educació ambiental de proximitat a les escoles.
- Facilitar eines de les biblioteques i els centres de recursos pedagògics als alumnes dels instituts per elaborar treballs.
- Seguir potenciant els clubs de deures a les biblioteques conjuntament amb escoles i serveis socials.
- Seguir potenciant els projectes d'alfabetització en les noves tecnologies per a infants i adolescents, coordinat entre biblioteques, escoles i instituts, facilitant la igualtat d'accés a les noves tecnologies.
- Continuar incidint en el coneixement dels drets civils i els drets humans com a eina preventiva.

2. Millorar i ampliar la xarxa d'equipaments i serveis de lleure i acció socioeducativa.

- Redefinir el model de Casal Infantil i de Ludoteca Municipal. Desplegar-los de forma progressiva en el conjunt de districtes de la ciutat.
- Redefinir el model de Centre Obert. Desplegar-lo de forma progressiva en el conjunt de districtes de la ciutat.
- Desenvolupar activitats en el medi natural per a la promoció del lleure educatiu a partir de l'equipament Casa de colònies - Granja Escola Can Girona.

3. Consolidar i millorar l'acció socioeducativa en medi obert.

- Consolidar el programa d'acció socioeducativa A Partir del Carrer. Vincular el programa a la xarxa bàsica de serveis socials d'atenció primària, tot i estudiant la seva incorporació a aquesta.
- Abordar, des de l'acció socioeducativa, les situacions de conflicte al carrer. Redefinir els serveis actualment en marxa.
- Avançar en la coordinació del conjunt d'agents i programes socioeducatius en medi obert.

4. Promoure el desenvolupament, la consolidació i el coneixement de les associacions educatives que actuen, des de la iniciativa social i sense ànim de lucre, amb infants i adolescents en el temps lliure (esplais i agrupaments escoltes).

Objectiu operatiu 3.2

Impulsar estratègies de promoció i atenció a la salut dels infants i els adolescents promovent el treball coordinat entre els serveis de salut, els serveis socials i la xarxa d'escoles i instituts

Accions

5. Creació d'un sistema únic d'informació de la vacunació a Barcelona que permeti el seguiment des de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) i la garantia i control de la vacunació de tots els infants de Barcelona.
6. Programes de promoció d'alimentació saludable. Enfortiment del Projecte Canvis que aborda l'afavoriment de l'alimentació saludable i la prevenció de trastorns alimentaris com l'anorèxia, la bulímia o l'obesitat. Seguir difonent els programes *Bon dia, esmorzem* i *Dinar: avui cuino jo*.
7. Programes de prevenció de consum de substàncies psicoactives i recursos específics per a adolescents consumidors.
 - Suport al treball de prevenció de danys i disminució de riscos de grups professionals com Energy Control o Som-Nit, que treballen als espais d'afluència d'adolescents.
 - Enfortiment del Servei d'Orientació sobre Drogues (SOD), el qual disposa de programes d'atenció telefònica i d'orientació a les famílies amb fills/es consumidors.
 - Impulsar els Plans preventius de centre, amb implicació de professorat, alumnes i famílies, com a model de respostes de consens davant del consum de drogues.
 - Impulsar, amb implicació dels serveis de seguretat, la derivació dels adolescents al servei d'orientació de drogodependències com a mesura alternativa a les sancions per consum de cànnabis
 - Impulsar la posada en marxa d'un programa de tractament de les drogodependències adreçat a la població adolescent i preadolescent, i així donar respostes a les necessitats específiques segons característiques d'aquesta població (context social, tipus de consum i dificultats d'adhesió als tractaments..).

8. Programes de prevenció de conductes sexuals de risc, de malalties de transmissió sexual i d'embarassos no desitjats en adolescents. Des de l'àmbit sanitari: atenció primària de salut, centres de salut sexual i reproductiva, Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat. Des de l'àmbit escolar: programes com Pressec i Parlem Clar, programes de prevenció de les relacions sexuals no protegides. Des de l'àmbit comunitari: programa Parlem Clar al Carrer i altres iniciatives en el marc comunitari.
9. Consolidar i estendre a tots els districtes el Programa Salut i Escola, programa integral d'atenció a l'adolescència en salut (alimentació, sexualitat, drogues i salut mental) des del marc escolar (ESO). Impulsar l'espai Consulta Oberta de Nois i Noies per a 3r i 4t d'ESO.
10. Enfortiment de l'atenció en l'àmbit de la salut mental d'infants i adolescents.
 - Definir una cartera integrada de serveis de salut mental infantil i juvenil (atendre adequadament trastorns específics, crear un programa de seguiment individual per a adolescents, incloure el tractament familiar a la cartera de serveis...).
 - Revisar l'articulació pel que fa a l'edat entre els centres de desenvolupament infantil i d'atenció precoç (CEDIAP) i els centres de salut mental infantojuvenil (CSMIJ) per assegurar una atenció continuada des de la petita infància fins a l'adolescència.
 - Ampliar l'oferta de recursos, incloent-hi el tractament familiar.

Objectiu operatiu 3.3

Impulsar estratègies per afrontar les principals problemàtiques socials presents en el desenvolupament dels infants i els adolescents: absentisme escolar, violència, fragilitat emocional i conductual

Accions

11. Definir estratègies, programes i accions de prevenció i atenció a situacions d'absentisme escolar.
 - Definir i desplegar un protocol d'actuació en matèria d'absentisme de forma integrada entre educació i serveis socials.

- Consolidar i enfortir els espais i les comissions de treball conjunt entre els equips de l'àmbit educatiu i els de l'àmbit social.
- Als centres de secundària, definir espais de trobada i de relació per a nois i noies on desenvolupar noves formes d'aprenentatge i organització dels estudis més personalitzades i autònomes.
- Impulsar espais de debat entre els adolescents i el conjunt d'agents educatius.
- Garantir mecanismes específics d'atenció socioeducativa per a la franja d'edat de 14 a 16 anys.

12. Afrontar, des de les dimensions preventiva, educativa i de tractament, les relacions de violència amb implicació d'infants i adolescents per mitjà de programes que vinculin tot el ventall d'agents educatius i els nois i les noies mateixos.

- Millorar la prevenció per mitjà de la coordinació efectiva entre tots els agents implicats.
- Fer efectius la prevenció i el tractament de situacions d'assetjament i de violència entre iguals.
- Promoure accions de sensibilització i educatives per tal de prevenir la violència de gènere i les relacions abusives. Tallers de prevenció als instituts i escoles de secundària: Els paranys de l'amor.
- Treballar per detectar i tractar conductes predelictives per part d'adolescents. Negociar propostes que afavoreixin l'acceptació d'unes normes socials de convivència a grups que han utilitzat la violència com a forma d'expressió i que alhora els permeti mantenir la seva identitat.
- Concretar un acord entre els àmbits de benestar i justícia juvenil per tal d'unificar recursos i serveis que permetin establir accions de mediació educativa per als adolescent infractors, així com de reparació, de manera que els danys que hagin pogut ocasionar al seu territori siguin compensats.

13. Afrontar els ponts de transició entre el món escolar i el laboral en adolescents (projectes i iniciatives d'informació i assessorament; redefinició dels mòduls de garantia social; millora dels programes d'inclusió laboral juvenil; reducció de la precarietat en els processos de primera inserció laboral).

Línia estratègica 4

Millorar i consolidar el sistema d'atenció i protecció a la infància en situació d'alt risc a la ciutat de Barcelona. Revisar i enfortir la resta d'instruments, recursos i serveis d'atenció a infants i adolescents altament vulnerables.

Objectiu operatiu 4.1

Redefinir el model d'atenció i de protecció a la infància i adolescència en risc i alt risc social a Barcelona en el marc del sistema general de Catalunya

Accions

1. Redefinir el model d'atenció i protecció a la infància i adolescència en risc i alt risc social a partir d'un conjunt de dimensions bàsiques:

- El model ha d'implicar i fer visible la xarxa d'atenció als infants i adolescents en risc i alt risc social d'una forma transversal i integrada, tenint en compte tots els agents socials que hi intervenen.
- El model s'ha d'articular de manera integral en les seves funcions de prevenció, detecció i tractament.
- El model ha d'incloure la detecció i protecció dels menors sense referents familiars.
- Cal dotar els SSAP dels professionals i recursos adients per treballar de forma adequada la detecció, l'atenció i el tractament a la infància i les seves famílies en situació de fragilitat o risc.
- Cal garantir el recurs de tractament familiar per a totes les famílies ateses pels serveis socials que ho necessitin.
- Cal redefinir en diferents dimensions el model tècnic i organitzatiu dels EAIA.
- Cal incorporar progressivament en les famílies en crisi el recurs de les famílies acollidores.

Objectiu operatiu 4.2

Treballar per tal de garantir la detecció i l'atenció psicosocial de la infància i l'adolescència en situació de risc o alt risc social

Accions

2. Dissenyar i aplicar protocols de detecció amb un sistema estàndard de factors de fragilitat i de risc psicosocial, així com d'indicadors de maltractaments, per tal de facilitar la detecció precoç i la valoració de les situacions. Aquests protocols han de poder ser usats pels serveis socials d'atenció primària i els serveis socials d'atenció especialitzada. Editar una guia per al bon tracte als infants i adolescents, i per a la detecció dels maltractaments, que pugui ser utilitzada pels centres d'ensenyament i els equipaments socioeducatius i de lleure.
3. Posar en funcionament programes de tractament a famílies amb infants i adolescents en risc i alt risc social.
 - Iniciar programes de tractament socioeducatiu per mitjà de la implantació de la figura de l'educador/a familiar a tots els EAIA de Barcelona.
 - Iniciar programes de tractament psicoterapèutic a aquelles famílies susceptibles de canvi.
4. Garantir que el circuit d'urgències d'infància de la ciutat pugui atendre, valorar i gestionar l'atenció urgent als infants i adolescents.
5. Promoure la millora dels serveis de detecció i acollida dels menors no acompanyats en el marc dels programes d'atenció a la infància i l'adolescència en risc, de manera que es faciliti la seva atenció integral i inserció social, tot revisant els models i dispositius establerts i obrint noves vies d'intervenció.
6. Prevenir, detectar i pal·liar les situacions de maltractament institucional.
7. Proveir d'atenció psicològica i social els fills i les filles de les dones ateses a l'Equip d'Atenció a la Dona i impulsar la utilització del Servei d'atenció a nenes i nens que han patit violència de gènere en les seves famílies, prevenint la reproducció de pautes abusives durant l'edat adulta.

Objectiu operatiu 4.3

Promoure un marc d'acords entre el sistema de justícia, el sistema de serveis socials i el de protecció a la infància i l'adolescència en risc que fixin els protocols de col·laboració i/o actuació conjunta

Accions

8. Coordinar el circuit de ciutat (justícia, Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència i serveis socials municipals) de manera que quedi assegurada l'atenció dels casos en funció de la seva gravetat (procedents d'hospitals, Mossos, jutjats o fiscalia...).
9. Concretar circuits i protocols de detecció, denúncia i actuació en casos d'exclusió severa, i vetllar pel seu compliment. Impulsar un compromís de col·laboració entre diferents instàncies —jutjats, fiscalia de menors, hospitals, Mossos, Direcció General d'Atenció a la Infància i serveis socials de l'Ajuntament—, que assegurï l'atenció immediata en situacions greus i urgents.

Objectiu operatiu 4.4

Desplegar el Conveni d'Equipaments Ajuntament-Generalitat en l'apartat de creació de places residencials per a infància i adolescència en risc a la ciutat de Barcelona

Accions

10. Garantir la creació de les places residencials compromeses al llarg del període 2005-2007 per als infants en risc —centres de primera acollida, centres residencials d'acció educativa (CRAE), i CRAE de caràcter intensiu—, que atenguin les situacions concretes de cada infant segons l'edat, el sexe, i la problemàtica de comportament que pugui presentar.

11. Ampliar la xarxa i tipologia d'equipaments i espais per atendre situacions més específiques: nenes, adolescents amb trastorns de conducta i/o salut mental, adolescents amb problemes de toxicomania, mares adolescents sense suport familiar, menors no acompanyats...

Objectiu operatiu 4.5

Dissenyar programes específics per afrontar situacions d'exclusió social d'infants i d'adolescents

Accions

12. Enfortir els mecanismes de detecció i els serveis i programes d'atenció a famílies amb infants i adolescents en situació d'exclusió social intensa: famílies amb menors en risc d'exclusió residencial, famílies itinerants amb menors...
13. Dissenyar instruments i processos interinstitucionals que permetin afrontar la mendicitat infantil.

Línia estratègica 5

Generar i activar espais d'intercanvi i d'acció cooperativa en xarxa entre l'Ajuntament i les entitats que treballen a la ciutat en l'àmbit de la infància i l'adolescència. Promoure les eines d'informació, coneixement i recerca sobre la realitat i les dinàmiques de la infància, necessàries per a la programació municipal i el treball amb els agents associatius.

Objectiu operatiu 5.1

Impulsar una visió coordinada i integral del conjunt de serveis, recursos i actuacions d'infància i adolescència a la ciutat

Accions

1. Crear una taula estable d'impuls, d'àmbit de ciutat, de tècnics municipals del Programa Municipal d'Infància i Adolescència, que coordini les diferents polítiques d'Infància que es fan des dels diferents àmbits.
2. Crear espais transversals i de coordinació territorial per al seguiment del Programa d'Infància i Adolescència i seguir potenciant els que existeixen.
 - Crear una taula de coordinació entre la Direcció de Benestar Social i la Direcció de Joventut per tal de definir i concretar les actuacions adreçades a la franja adolescent.
 - Coordinació entre la taula del Programa Municipal d'Infància i el grup de treball d'infància, el CIIMU i l'Observatori: amb definició de les tasques respectives.
3. Generar un marc de suport de ciutat, de caràcter multidimensional (tècnic, econòmic...) a les xarxes d'infància i adolescència dels districtes i barris de Barcelona.

Objectiu operatiu 5.2

Potenciar el treball participatiu i en xarxa amb les entitats d'infància i d'adolescència de la ciutat

Accions

4. Enfortir el Grup de Treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social amb la participació de més entitats, tècnics i CIIMU.
5. Potenciar l'adhesió d'entitats d'infància i adolescència en l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva. Enfortir les Xarxes d'Acció per la Inclusió en l'àmbit de la Infància per mitjà de convenis i concerts. Consolidar el suport a projectes d'infància per mitjà de subvencions.

6. Creació del Consell de Coordinació Esportiva en Edat Escolar a Barcelona.
7. Promoure la participació d'entitats d'infància en els plans i altres accions comunitàries.

Objectiu operatiu 5.3

Promoure estratègies de recerca i de formació sobre la realitat i les tendències que presenten la infància i l'adolescència

Accions

8. Incorporar ítems relacionats amb infants i adolescents i incorporar els adolescents com a subjectes actius en l'Enquesta d'Opinió dels Ciutadans que fa l'Ajuntament.
9. Fer de l'Observatori Social Barcelona un espai que aglutini i faci possible de forma sistemàtica i estable la reflexió i el debat sobre els infants i els adolescents.
10. Enfortir el Consorci Institut Interuniversitari d'Infància i Món Urbà (CIIMU) com a espai de recerca avançada en matèria d'infància i famílies.
11. Promoure un ventall integrat d'accions formatives per a professionals en matèria d'infància i adolescència (metodologies i continguts de participació i acció).

2 El pressupost, el seguiment i l'avaluació del Programa

El conjunt de serveis municipals d'infància i adolescència vinculats al desplegament del Programa disposen, l'any 2007, d'un pressupost global de 139.501.792,40 euros. El quadre de la pàgina següent mostra la distribució d'aquest pressupost segons els sis grans conceptes en funció dels quals s'ha estructurat l'oferta de serveis en la part primera d'aquest Programa, afegint, com a setena entrada, els serveis d'altres sectors de l'Ajuntament vinculats de forma concreta a programes d'infància i adolescència.

El Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència 2007-2010 preveu, com a component bàsic del seu procés de posada en pràctica, el seguiment i l'avaluació continuada, fet que haurà de permetre retre comptes a la ciutadania de Barcelona de l'estat de l'aplicació del programa i del nivell d'assoliment dels objectius previstos. El procés d'avaluació contínua permetrà analitzar l'accés i l'ús dels recursos disponibles, així com els primers resultats dels serveis vinculats al Programa. Això, alhora, haurà de permetre introduir les correccions oportunes i planificar amb més precisió les fases més avançades de desplegament del Programa, i readaptar, si escau, els recursos a l'evolució i el sorgiment de noves necessitats.

Per tal de fer possible l'estratègia de seguiment i avaluació, l'Ajuntament de Barcelona plantejarà una proposta tècnica de recollida sistemàtica d'informació sobre el conjunt de línies estratègiques, objectius operatius i accions previstes en el Programa. La proposta incorporarà una bateria d'indicadors que permetin dur a terme l'avaluació quantitativa i qualitativa de les intervencions. Aquesta s'elaborarà i s'acordarà amb els diferents agents socials i professionals implicats.

S'elaboraran els informes de seguiment i avaluació, on s'aniran incorporant els indicadors obtinguts vinculats als diferents serveis del Programa, els quals esdevindran instruments per estructurar, de forma periòdica i sistemàtica, la informació respecte al seu procés d'aplicació. Els informes seran presentats en els diferents espais institucionals i participatius relacionats amb el desplegament del Programa, concretament:

- La Comissió de Plenari de Cultura, Educació i Benestar Social i, si escau, el Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona.
- El grup de Treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social, i si escau, la Comissió Permanent del Consell.

El seguiment i l'avaluació del Programa Municipal, en arribar l'any 2010, disposarà de les aportacions i la participació de tots els col·lectius implicats: professionals, representants de les entitats relacionades amb la infància i l'adolescència, usuaris/usuàries dels serveis..., i es concretarà finalment en el balanç d'actuació 2006-2010.

Serveis per a la infància i l'adolescència	Pressupost 2007
Atenció social	7.752.703,9
Promoció social	3.122.668,5
Educació	120.223.770,5
Salut	2.136.637,1
Esports	795.140,7
Cultura	2.545.044,7
Altres àmbits municipals*	2.925.827,0
Total	139.501.792,4

* Programes d'Infància de Serveis Urbans i Medi Ambient per mitjà de l'Institut Municipal de Parcs i Jardins.

